

LUND UNIVERSITY

Različite kategorije žrtava i nadmetanje za dobijanje statusa žrtve u pričama preživjelih rata u Bosni i Hercegovini

Basic, Goran

2014

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Basic, G. (2014). *Različite kategorije žrtava i nadmetanje za dobijanje statusa žrtve u pričama preživjelih rata u Bosni i Hercegovini*. 15-16. Abstract from *Zaštita žrtava: međunarodno pravo, nacionalna zakonodavstva i praksa*. Peta godišnja konferencija Viktimološkog društva Srbije. <http://www.vds.org.rs/File/KnjigaApstrakataVGodisnjaKonfVDS2014.pdf>

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Peta godišnja konferencija Viktimološkog društva Srbije

***Zaštita žrtava: međunarodno pravo, nacionalna
zakonodavstva i praksa***

Knjiga apstrakata

Beograd, 27 - 28. novembar 2014. godine

Peta godišnja konferencija Viktimološkog društva Srbije
Zaštita žrtava: međunarodno pravo, nacionalna zakonodavstva i praksa
Beograd, Hotel „Park“, 27. i 28. novembar 2014. godine

PROGRAM

I dan - 27. novembar 2014. godine

09.00 – 09.30 Registracija učesnika

09.30 – 10.00 Otvaranje konferencije

- Prof. dr Slobodan Savić, predsednik Viktimološkog društva Srbije
- Prof. dr Marc Groenhuijsen, predsednik Svetskog viktimološkog društva, direktor Međunarodnog viktimološkog instituta u Tilburgu i profesor na Pravnom fakultetu Univerziteta Tilburg, Holandija
- Prof. dr Nevena Petrušić, Poverenica za zaštitu ravnopravnosti
- Jasmina Ivanović, Gradska sekretarka za socijalnu zaštitu, Sekretarijat za socijalnu zaštitu gradske uprave grada Beograda
- Prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović, direktorka Viktimološkog društva Srbije

10.00 – 10.30 Dodela nagrada Viktimološkog društva Srbije

10.30 – 12.00 **Plenarna sesija 1: Zaštita žrtava: međunarodno i evropsko pravo i politika, i nacionalno zakonodavstvo Srbije**

Moderatorica: prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović

- Prof. dr Marc Groenhuijsen, direktor Međunarodnog viktimološkog instituta u Tilburgu, profesor na Pravnom fakultetu Univerziteta Tilburg, Holandija i predsednik Svetskog viktimološkog društva: *Zaštita žrtava kriminaliteta pravnim sredstvima: međunarodno i evropsko pravo i politika*
- Prof. dr Momčilo Grubač, profesor emeritus Pravnog fakulteta i Fakulteta za pravne i poslovne studije „Dr Lazar Vrketić“ Univerziteta Union u Beogradu, Srbija: *Žrtva krivičnog dela u zakonodavstvu i praksi Republike Srbije*

12.00 – 12.30 Pauza i poster prezentacije

12.30 – 14.00 **Plenarna sesija 2: Žrtve kriminaliteta, rodno bazirano nasilje i restorativna pravda: evropske politike, nacionalna zakonodavstva i praksa**

Moderatorica: dr Sanja Čopić

- Dr Katrien Lauwaert, koordinatorka istraživanja u Evropskom forumu za restorativnu pravdu i istraživačica u Institutu za kriminologiju Leuven, Belgija: *Politike Evropske unije o žrtvama kriminaliteta i restorativna pravda*
- Dr Pam Alldred, predavačica na Fakultetu zdravstvenih nauka i socijalne zaštite na Univerzitetu Brunel u Londonu i direktorka Centra za studije mladih, Velika Britanija: *Rod, rodno bazirano nasilje, prava LGBT populacije i zločini mržnje: iskustva iz četiri zemlje EU*
- Mr Sunčana Roksandić-Vidlička, asistentkinja na katedri za kazneno pravo na Pravnom fakultetu Univerziteta u Zagrebu, Hrvatska i doktorantkinja na Pravnom fakultetu Albert Ludwig Univerziteta u Frajburgu i odseku za kriminologiju Max Plank Instituta za strano i međunarodno

krivično pravo u Frajburgu, Nemačka: *Žrtve seksualnog nasilja u ratu i restorativna pravda: iskustva Hrvatske*

14.00 – 15.00 Pauza za ručak

15.00 – 16.30 **Tematske sesije**

Tematska sesija 1: Rodno bazirano nasilje i femicid

Radni jezik: engleski

Moderator: dr Uglješa Zvekić

- Dr Michael Platzer, Akademski savet pri Ujedinjenim nacijama, Beč, Austrija: *Ubijanje žena zbog optužbi za veštičarenje*
- Adnana Mulalić, Akademski savet pri Ujedinjenim nacijama, Beč, Austrija: *Žrtve seksualnog nasilja tokom rata u Bosni i Hercegovini*
- Milica Dimitrijević, Akademski savet pri Ujedinjenim nacijama, Beč, Austrija: *Genitalno sakaćenje imigrantkinja u Austriji - praćenje promena u rasprostranjenosti i politici prevencije od 2000. godine*
- Dr Anna Alvazzi del Frate, Small Arms Survey, Ženeva, Švajcarska: *Nevidljivi femicid*

Tematska sesija 2: Pomoć i podrška žrtvama

Moderatorica: dr Ivana Stevanović

- Nikica Hamer-Vidmar, Martina Bajto, Ministarstvo pravosuđa Republike Hrvatske, Republika Hrvatska: *Iskustva u radu s volonterima kao pružateljima podrške u odjelima za podršku žrtvama i svjedocima*
- Dr Ivana Stevanović, Centar za prava deteta, Srbija: *Ka pravosuđu po meri deteta u Srbiji - zaštita dece žrtava u krivičnim postupcima iz ugla prakse*
- Maida Pamuković, Nikica Hamer-Vidmar, Ana Ruševljan, Danijela Ivanović, Martina Bajto, Ministarstvo pravosuđa Republike Hrvatske, Republika Hrvatska: *Obavještanje žrtava o otpustu počinitelja kaznenih djela s izdržavanja kazne zatvora*
- Prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović, Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu, Viktimološko društvo Srbije, Srbija: *Osobe sa dijagnozom kancera kao žrtve: obrasci viktimizacije, potrebe i podrška*

Tematska sesija 3: Reagovanje u kriznim situacijama: podrška žrtvama poplave

Moderatorica: Jasmina Nikolić

- Prof. dr Dragana Batić, Fakultet bezbednosti, Skoplje, Republika Makedonija: *Krizna intervencija kao psihološka pomoć žrtvama katastrofa*
- Jasmina Nikolić, Viktimološko društvo Srbije, Srbija: *Uloga službi za žrtve u pružanju podrške žrtvama elementarnih nepogoda*
- Jasmina Ivanović, Gradska sekretarka za socijalnu zaštitu, Sekretarijat za socijalnu zaštitu gradske uprave grada Beograda, Srbija: *Značaj pružanja podrške žrtvama poplave*
- Mr Ana Vlajković, Odeljenje za psihologiju, Fakultet za medije i komunikacije, Univerzitet Singidunum, Srbija: *Psihološka prva pomoć u katastrofama – od teorije do prakse*

16.30 – 16.45 Pauza i poster prezentacije

16.45 – 18.30 **Tematske sesije**

Tematska sesija 4: Žrtve i različiti vidovi viktimizacije

Moderator: prof. dr Oliver Bačanović

- Prof. dr Oliver Bačanović, dr Nataša Jovanova, Fakultet bezbednosti, Skoplje, Republika Makedonija: *Viktimizacija zaposlenih u zatvoru i poteškoće u njihovom radu*
- Dr Hrvoje Mataković, Hrvatska zaklada za znanost; prof. dr Irena Cajner Mraović, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji, Dražen Vitez, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Republika Hrvatska: *Viktimizacija koruptivnim kaznenim djelima počinjenim od strane policije u Republici Hrvatskoj, s posebnim osvrtom na Grad Zagreb*
- Doc. dr Danica Vasiljević-Prodanović, Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu, Srbija: *Korupcija u zdravstvu: žrtve kriminala belih mantila*
- Prof. dr Zorica Mršević, Institut društvenih nauka, Beograd, Srbija: *Žrtve sportskog nasilja*
- Doc. dr Tatjana Gerginova, Fakultet bezbednosti, Skoplje, Republika Makedonija: *Međunarodno i nacionalno shvatanje pojma žrtve*

Tematska sesija 5: Razvijanje politika zaštite žrtava i suzbijanja različitih oblika kriminaliteta

Moderator: prof. dr Mirjana Dokmanović

- Prof. dr Nevena Petrušić, Pravni fakultet, Univerzitet u Nišu; Prof. dr Slobodanka Konstantinović-Vilić, Profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Nišu u penziji, mr Natalija Žunić, Pravni fakultet, Univerzitet u Nišu, Srbija: *Institucionalni seksizam – prepreka efikasnoj zaštiti od nasilja u porodici*
- Prof. dr Stojanka Mirčeva, Fakultet bezbednosti, Univerzitet Sveti Kliment Ohridski – Bitola, prof. dr Violeta Čačeva, Institut za socijalna, politička i pravna istraživanja, Univerzitet Sveti Kirilo i Metodije, Skoplje, Republika Makedonija: *Problemi povezani sa istraživanjem obima nasilja u porodici u Republici Makedoniji*
- Prof. dr Mirjana Dokmanović, Fakultet za evropske pravno-političke studije, Novi Sad, EDUCONS Univerzitet, Srbija: *Razvijanje metodologije evidentiranja krivičnih dela učinjenih iz mržnje kao osnove za njihovo suzbijanje*
- Bejan Šaćiri, Milica Popović, Una Radovanović, Viktimološko društvo Srbije, Srbija: *Nasilje u porodici i poremećaji ponašanja dece: znanje i pristupi u radu stručnjaka pedagoško-psihološke službe u osnovnim i srednjim školama*

Tematska sesija 6: Podrška i zaštita žrtava kriminaliteta

Radni jezici: srpski i engleski

Moderator: prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović

- Helga Ezendam, Ministarstvo bezbednosti i pravde, Holandija: *Zaštita žrtava kriminaliteta u perspektivi: individualna procena*
- Erik Schreijen, Ministarstvo bezbednosti i pravde, Holandija: *Potrebe žrtava kriminaliteta i mere zaštite*
- Bosiljka Janjušević, MA, doktorandkinja, Alpen-Adria University, Klagenfurt-Wien-Graz, prof. dr Predrag Nikić, Univerzitet Alfa, Beograd, Srbija: *Predlog primene tehnika joge u radu na podršci osobama sa iskustvom nasilja*

II dan - 28. novembar 2014. godine

09.30 – 11.30 **Plenarna sesija 3: Nove perspektive u viktimološkoj teoriji i praksi**

Moderatorica: prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović

- Prof. dr Natti Ronel, Odsek za kriminologiju, Bar-Ilan Univerzitet, Izrael: *Primenjena viktimologija-profesionalna praksa viktimologije*
- Dr Moshe Bensimon, Odsek za kriminologiju, Bar-Ilan Univerzitet, Izrael: *Primenjena viktimologija-nova profesija za stare potrebe*
- Dr Nadia Wager, Odsek za psihologiju, Bedfordshire Univerzitet, Velika Britanija: *Mogućnosti primene restorativne pravde u slučajevima nasilja u porodici iz perspektive pozitivne viktimologije*
- Fabio Amendolara, "La Gazzetta del Mezzogiorno", Italija: *Dvostruke žrtve: veza između nasilja nad ženama i pristupa italijanskih medija ovoj problematici*

11.30 – 12.00 Pauza i poster prezentacije

12.00 – 14.00 **Plenarna sesija 4: Žrtve organizovanog kriminaliteta i rata i njihova zaštita**

Moderatorica: dr Sanja Čopić

- Dr Uglješa Zvekić, Bivši Ambasador Republike Srbije pri Ujedinjenim Nacijama i drugim međunarodnim organizacijama u Ženevi, Predsednik Generalne Skupštine Svetske organizacije za intelektualnu svojinu (WIPO) i predsedavajući Ekonomske Komisije UN za Evropu (UNECE) od 2011. do 2013. godine, naučni savetnik i gostujući profesor: *Geopolitika transnacionalnog organizovanog kriminala i viktimizacija*
- Prof. dr Sam Garkawe, Pravni fakultet, Southern Cross Univerzitet, Novi Južni Vels, Australija: *Žrtve i tranziciona pravda*
- Dr Goran Bašić, Odsek za sociologiju, Lund Univerzitet, Švedska: *Različite kategorije žrtava i nadmetanje za dobijanje statusa žrtve u pričama preživjelih rata u Bosni i Hercegovini*
- Prof. dr Mally Shechory-Bitton, Odsek za kriminologiju, Ariel Univerzitet, Izrael: *Evakuacija nakon raketnih napada, distres i problemi u ponašanju kod dece iz zajednica južnog Izraela*

14.00 – 15.00 Pauza za ručak

15.00 – 16.45 **Tematske sesije**

Tematska sesija 7: Viktimizacija, pravda i zaštita žrtava

Moderatorica: mr Ljiljana Stevković

- Prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović, dr Sanja Čopić, dr Nikola Petrović, Bejan Šaćiri, Viktimološko društvo Srbije: *Konflikti, viktimizacija i pravda u interkulturalnom kontekstu Srbije*
- Doc. dr Azra Adžajlić-Dedović, dr Alisabri Šabani, mr Selma Stočanin-Hrustemović, mr Tarik Humačkić, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Univerzitet u Sarajevu, Bosna i Hercegovina: *Zaštita žrtava nasilja u porodici u Bosni i Hercegovini*
- Mr Ljiljana Stevković, Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu, Viktimološko društvo Srbije, Srbija: *Ciklus nasilja: iskustvo nasilne viktimizacije u detinjstvu kao put u nasilnu kriminalizaciju u odraslom dobu*
- Vesna Jarić, Program UN za razvoj (UNDP), Srbija: *Doprinos Ujedinjenih nacija u Srbiji zaštititi žena žrtava nasilja u porodici i u intimnim partnerskim odnosima: od međunarodnog prava do prakse*

- Doc. dr Azra Adžajlić-Dedović, mr Željko Topić i mr Amila Taljanović, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Univerzitet u Sarajevu, Bosna i Hercegovina: *Trgovina ljudima radi seksualne eksploatacije u Bosni i Hercegovini: pravna zaštita i pomoć žrtvama*

Tematska sesija 8: Zaštita dece žrtava

Moderator: dr Dragan Obradović

- Prof. dr Branislava Popović-Čitić; Marija Marković, MA; Lidija Bukvić; Mario Stanojević, Univerzitet u Beogradu, Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Srbija: *Žrtve vršnjačkog nasilja- percepcija učenika osnovnih škola*
- Dr Siniša Dostić, MUP RS, Uprava za stručno obrazovanje, osposobljavanje, usavršavanje i nauku; Saša Gosić, MUP RS, Uprava granične policije, Srbija: *GRETA upitnici kao deo mehanizma za nadgledanje primene Konvencije Saveta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima*
- Prof. dr Slađana Đurić, Univerzitet u Beogradu, Fakultet bezbednosti; prof. dr Branislava Popović-Čitić, Univerzitet u Beogradu, Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Srbija: *Vršnjačka ekologija: uloga društvenog konteksta u objašnjenju viktimizacije*
- Dr Dragan Obradović, Viši sud u Valjevu, Srbija: *Maloletnici učesnici u saobraćaju- žrtve neodgovornosti svoje porodice*
- Vesna Stevanović, Apelacioni sud, Niš, Srbija: *Zaštita maloletnih žrtava vršnjačkog nasilja od sekundarne viktimizacije kroz medije*

Tematska sesija 9: Razvijanje antidiskriminacionih politika i zaštita ravnopravnosti

Moderatorica: Jasmina Nikolić

- Mr Tatjana Višacki, dr Jovanka Šaranović, potpukovnica mr Svetlana Janković, Institut za strategijska istraživanja, Srbija: *Prevenција rodno zasnovanog nasilja kroz prizmu uspostavljenih institucionalnih tela i mehanizama rodne ravnopravnosti u sistemu odbrane*
- Dr Filip Mirić, Pravni fakultet, Univerzitet u Nišu, Srbija: *Jezik invalidnosti kao faktor viktimizacije osoba sa invaliditetom*
- Biljana Puškar, Centar za osnovnu policijsku obuku, Sremska Kamenica; Emilija Glamočanin, Centar za specijalističku obuku i usavršavanje policije MUP RS, Srbija: *Unapređenje edukacije policijskih službenika iz oblasti sprovođenja antidiskriminacionih politika*
- Fejzi Bećiri, Pravni Fakultet, Javni Univerzitet „Kadri Zeka“ u Gnjilanu, Srbija: *Deca sa posebnim potrebama u opštini Bujanovac- žrtve diskriminacije*
- Nikola Vuković, Doktorand na Pravnom fakultetu u Novom Sadu, Srbija: *Dokazivanje krivičnog dela iznude u svetlu zaštite žrtve*

16.45 – 17.00 Zatvaranje konferencije

Programski odbor Konferencije

- Prof. dr Alenka Šelih, profesorka emerita na Pravnom fakultetu Univerziteta u Ljubljani i članica Slovenske akademije nauka i umetnosti (Slovenija)
- Prof. dr Gerd Kirchhoff, profesor na International Victimology Institute, Graduate School of Victimology, Tokiwa University (Japan), profesor na College of Applied International Studies (Nemačka) i počasni član Viktimološkog društva Srbije
- Prof. dr Jaishankar Karuppanan, profesor na Department of Criminology and Criminal Justice, Manonmaniam Sundaranar University (Indija) i glavni i odgovorni urednik časopisa International Journal of Cyber Criminology i International Journal of Criminal Justice Sciences
- Prof. dr Oliver Bačanović, Fakultet za bezbednost, Skoplje (Makedonija)
- Prof. dr Janice Joseph, profesorka na Richard Stockton College of New Jersey (SAD)
- Prof. dr Robert Peacock, profesor na Department of Criminology, Howard College, Durban (Južna Afrika)
- Prof. dr Slobodan Savić, redovni profesor na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu i predsednik Viktimološkog društva Srbije
- Prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović, redovna profesorka na Fakultetu za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju Univerziteta u Beogradu i direktorka Viktimološkog društva Srbije
- Prof. dr Slobodana Konstantinović-Vilić, redovna profesorka Pravnog fakulteta Univerziteta u Nišu u penziji
- Prof. dr Mirjana Dokmanović, vanredna profesorka na Fakultetu za evropske pravno-političke studije, Univerzitet Educons, Novi Sad, i ekspertkinja za implementaciju antidiskriminacione politike u Srbiji u okviru EU Funded Project
- Dr Ivana Stevanović, naučna saradnica u Institutu za kriminološka i sociološka istraživanja u Beogradu, predsednica Centra za prava deteta i članica Saveta Vlade RS za prava deteta

Organizacioni odbor Konferencije

- Prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović, redovna profesorka na Fakultetu za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju Univerziteta u Beogradu i direktorka Viktimološkog društva Srbije
- Dr Sanja Čopić, naučna saradnica u Institutu za kriminološka i sociološka istraživanja u Beogradu i predsednica Upravnog odbora Viktimološkog društva Srbije
- Jasmina Nikolić, rukovoditeljka Službe za žrtve Viktimološkog društva Srbije *VDS info i podrška žrtvama*
- Milica Popović, volonterka u Viktimološkom društvu Srbije
- Una Radovanović, volonterka u Viktimološkom društvu Srbije

PLENARNE SESIJE

Plenarna sesija 1: Zaštita žrtava: međunarodno i evropsko pravo i politika, i nacionalno zakonodavstvo Srbije

Zaštita žrtava kriminaliteta pravnim sredstvima: međunarodno i evropsko pravo i politika

Prof. dr Marc Groenhuijsen

Direktor Međunarodnog viktimološkog instituta u Tilburgu

Predsednik Svetskog viktimološkog društva

Profesor na Pravnom fakultetu Univerziteta Tilburg, Holandija

Rad se bavi razvojem međunarodne i evropske politike vezane za žrtve kriminaliteta. Počinje prikazom Deklaracije Ujedinjenih nacija o osnovnim principima pravde za žrtve kriminaliteta i zloupotrebe moći iz 1985. godine. U radu se ističe da je, uprkos ozbiljnim naporima Ujedinjenih nacija da promovišu standarde i norme Deklaracije, usaglašenost zakonodavstva i prakse država članica sa njenim odredbama još uvek nezadovoljavajuća. Sličan trend je uočen i na regionalnom nivou u Evropi. Naime, 2001. godine Evropska unija je usvojila Okvirnu odluku (pravno obavezujući instrument) o minimalnim pravima žrtava kriminaliteta u krivičnopravnom sistemu. Ovaj dokument je doneo neka poboljšanja za žrtve i njihov položaj u poređenju sa Deklaracijom UN, posebno u odnosu na ograničavanje ponovljenog ispitivanja, unapređena prava na informacije, naknadu troškova i izgradnju sudskih objekata. Međutim, evaluacije sprovedene 2004. i 2009. godine pokazale su da nijedna zemlja članica nije u potpunosti usaglasila svoje zakonodavstvo sa njenim sadržajem. Ovaj dokument je zamenjen novim - Direktivom EU o uspostavljanju minimalnih standarda o pravima, podršci i zaštiti žrtava kriminaliteta. To je jači instrument od Okvirne odluke i uključuje zahtevnije standarde. Ali, njena implementacija mora da bude pod nadzorom. Stoga, u radu se ukazuje na to da je nedostatak usaglašenosti nacionalnih zakonodavstava sa normama relevantnih dokumenata obično praćen usvajanjem jačeg pravnog dokumenta, koji sadrži još ambicioznija prava za žrtve kriminaliteta. Da li je to produktivniji pristup je pod znakom pitanja. Diskutabilno je da li je tzv. „tvrdo pravo“ (*hard law*) uvek efikasnije od tzv. „mekog prava“ (*soft law*). Najnovija generacija povećanih prava stvara rizik od „zasićenosti žrtvama“ na strani dela zvaničnika, koji su odgovorni za funkcionisanje krivičnopavnog sistema.

Žrtva krivičnog dela u zakonodavstvu i praksi Republike Srbije

Prof. dr Momčilo Grubač

Profesor emeritus Pravnog fakulteta i Fakulteta za pravne i poslovne studije „Dr Lazar Vrketić“ Univerziteta Union u Beogradu, Srbija

Krivični postupak ne može da ispuni sva legitimna očekivanja oštećenog. Osim krivičnog postupka, oštećenom se satisfakcija mora pružiti i na druge načine. Tri su magistralna puta koja za njega moraju biti dostupna, od kojih samo jedan, i to ne najvažniji, vodi kroz krivični postupak. Drugi je u adhezionom, odnosno parničnom postupku, a treći u pristupu fondovima za obeštećenje žrtava krivičnih dela. Tek otvaranjem sva tri puta, oštećeni može dobiti približno adekvatnu satisfakciju za štetu koju je pretrpeo izvršenjem krivičnog dela. Mnogi nesporazumi javljaju se upravo zbog toga što se misli da sve što oštećenom pripada treba da se ostvari na jednom mestu i to u krivičnom postupku.

Položaj oštećenog u krivičnom postupku na normativnom planu relativno je zadovoljavajući. Zakonik o krivičnom postupku preuzeo je vrlo dobru definiciju oštećenog iz jugoslovenskog

zakonodavstva: oštećeni je lice čije je lično ili imovinsko pravo krivičnim delom povređeno ili ugroženo. Oštećeni u krivičnom postupku ima pravo: da podnosi dokazne predloge, da razmatra spise, da prisustvuje preduzimanju dokaznih radnji u istrazi i tako dalje. Među tim pravima naročito su važna dva: pravo da podnese imovinskopravni zahtev i pravo da postane ovlašćeni tužilac ako javni tužilac odustane od gonjenja.

Problem je što se imovinskopravni zahtev u krivičnom postupku retko dosuđuje. Pozivanjem na odredbu Zakonika da će se o zahtevu raspravljati samo ako se znatno ne odugovlači krivični postupak, krivični sudovi oštećenog po pravilu upućuju da svoj zahtev ostvari u parničnom postupku. Tako sud štiti efikasnost krivičnog postupka, suprotno interesima oštećenog koji bi u njemu svoje potraživanje ostvarivao lakše i brže. Trebalo bi pronaći kompromisno rešenje: da efikasnost krivičnog postupka ne bude ugrožena, a da se imovinskopravni zahtev ipak dosuđuje češće. Drugo pravo novi Zakonik je značajno suzio: oštećeni ne može postati tužilac ako javni tužilac odustane od gonjenja pre potvrđivanja optužnice. Tada oštećeni ima samo pravo da se prigovorom obrati neposredno višem javnom tužiocu, što je za njega neuporedivo manje korisno od ranijeg prava da i u tim slučajevima postane ovlašćeni tužilac.

Iako traju u okvirima razumnih rokova, sudski postupci zahtevaju dosta vremena, tako da oštećeni ostaje bez naknade onda kad mu je najpotrebnija, a u slučaju insolventnosti okrivljenog, od dosuđene naknade nema nikakve koristi. Zbog toga bi trebalo da se naknada oštećenom, bar za neka krivična dela, dodeljuje iz javnog fonda odmah po pretrpljenoj šteti, ne čekajući završetak krivičnog postupka i nezavisno od njegovog ishoda. Srbija takav fond još nema, a nije ni ratifikovala Konvenciju SE (1983) o naknadi štete žrtvama nasilničkog kriminala. Promena stanja u toj oblasti treba da bude prioritetni zadatak.

Plenarna sesija 2: Žrtve kriminaliteta, rodno bazirano nasilje i restorativna pravda: evropske politike, nacionalna zakonodavstva i praksa

Politike Evropske unije o žrtvama kriminaliteta i restorativna pravda

Dr Katrien Lauwaert

Koordinatorica istraživanja u Evropskom forumu za restorativnu pravdu i istraživačica u Institutu za kriminologiju Leuven, Belgija

Restorativni pristupi i prakse su se postepeno i značajno razvijali u poslednjih 20 godina širom Evrope. Razvijanje politika na evropskom nivou, primarno od strane Saveta Evrope a skorije i od Evropske unije, je podržalo njihov razvoj. Paralelno sa razvojem restorativne pravde, značajna pažnja usmerava se i na žrtve kriminaliteta, što postaje prioritet u agendi Evropske unije vezanoj za razvijanje krivičnog pravosuđa. Najznačajniji rezultat ovog razvoja je usvajanje Direktive EU o uspostavljanju minimalnih standarda o pravima, podršci i zaštiti žrtava kriminaliteta. U radu će se diskutovati o tome šta smo naučili iz ovih kretanja o specifičnom pitanju „žrtve u restorativnoj pravdi“. Kako su žrtve došle u fokus evropskih političkih dokumenata o restorativnoj pravdi? Kako se evropski dokumenti o žrtvama kriminaliteta odnose prema restorativnoj pravdi? Šta bi sve iz ove analize moglo da doprinese budućem razvoju kako polja restorativne pravde, tako i službi za žrtve? Posebna pažnja će biti posvećena načinu na koji je restorativna pravda predstavljena u članu 12 Direktive EU o žrtvama iz 2012. godine. Ovaj član se posebno fokusira na pravo na zaštitu u kontekstu restorativne pravde. Drugi, još značajniji elementi, kao što su povećana vidljivost i dostupnost programa restorativne pravde žrtvama kriminaliteta, nisu prepoznati kao prioritetni u Direktivi EU o žrtvama.

Rod, rodno bazirano nasilje, prava LGBT populacije i zločini mržnje: iskustva iz četiri zemlje EU

Dr Pam Alldred

*Predavačica na Fakultetu zdravstvenih nauka i socijalne zaštite, Univerzitet Brunel, London
Direktorka Centra za studije mladih, Velika Britanija*

Postoje nalazi skorijih istraživanja u Ujedinjenom Kraljevstvu o vršnjačkom nasilju nad ženama i devojkama u školama, od strane bandi i na univerzitetima. Nasilje i zlostavljanje i dalje pogađa mlade ljude koji su lezbejke, gej osobe, biseksualci ili seksualno neopredeljene osobe. U okviru projekta *Popunjavanje praznina* (gap work) koncipiran je trening za stručnjake koji rade sa opštom populacijom mladih kako bi se suprotstavilo rodno baziranom nasilju u četiri evropske zemlje tokom 2014. godine, i to uz podršku Dafne III programa Evropske unije. Treninzi u svakoj zemlji su nastojali da utiču na podizanje svesti i problematizaciju nasilja, poboljšaju upućivanje na službe podrške i da pomognu praktičarima da se suoče sa nasiljem i vrednostima koje ga održavaju. Usvojena je šira definicija rodno baziranog nasilja koja obuhvata nasilje prema ženama i devojkama i homofobno ili transfobno nasilje, i posmatra rodnu nejednakost i rodni binarizam kao srž svakog od ovih oblika nasilja, iako oni pogađaju različite ljude na različite načine.

Ovaj rad će prikazati četiri trening programa koji su razvijeni u Irskoj, Italiji, Španiji i Ujedinjenom Kraljevstvu, prezentovati inicijalne nalaze pilot treninga korišćenjem kvalitativnih podataka prikupljenih od učesnika odmah nakon završetka treninga, i prikazati kvantitativne dokaze o uspešnosti treninga koji su dobijeni anketom u sve četiri zemlje. Nakon toga, ova intervencija će se razmatrati kroz specifičan pravni kontekst. Bazirajući se na socio-pravnoj analizi okvira politika iz ove četiri zemlje, ove intervencije će se kontekstualizovati i izvućiće se neke zajedničke teme. Specifičnija pravna kontekstualizacija će biti pokušana za Ujedinjeno Kraljevstvo, u vezi sa čim će biti ispitivan jedan poseban aspekt-zločini mržnje. Zakonska rešenja u vezi sa zločinima mržnje dizajnirana su imajući u vidu rasu i versku pripadnost i korišćena su u vezi sa diskriminacijom LGBT populacije i osoba sa teškoćama u učenju. Trenutno se vodi debata između advokata i aktivista u Ujedinjenom Kraljevstvu o tome da li bi nasilje nad ženama bilo bolje razmatrati u okviru zakonskih rešenja o zločinima mržnje. Ova konferencija je idealno mesto za razmenu ekspertskih shvatanja o ovoj problematici kako bi se unapredila buduća istraživanja i aktivizam u domenu prava, nasilja i intervencija u obrazovanju. Stoga bi dva pitanja trebalo da pokrenu diskusiju: Da li se nasiljem nad ženama i devojkama može baviti na isti način kao mačo nasiljem među muškarcima? Da li bi definisanje nasilja nad ženama kao zločina mržnje pomoglo?

Žrtve seksualnog nasilja u ratu i restorativna pravda: iskustva Hrvatske

Mr Sunčana Roksandić-Vidlička

Pravni fakultet Univerziteta u Zagrebu, Hrvatska

*Doktorandkinja na Pravnom fakultetu Albert Ludwig Univerziteta u Frajburgu i odseku za kriminologiju
Max Plank Instituta za strano i međunarodno krivično pravo u Frajburgu, Nemačka*

Hrvatska je post-konfliktno, tranziciono društvo, koje se još uvek bori sa nasleđem rata iz perioda 1991-1995. godina. Od kraja rata i mirovne reintegracije, Hrvatska i njene institucije su se bavile mnogim post-tranzicionim pitanjima, uključujući prava ratnih veterana, kao i prava civilnih žrtava rata sa invaliditetom i tako dalje. Međutim, glasovi žrtava seksualnog nasilja preživljenog tokom rata se uglavnom nisu čuli. Većina ovih žrtava još uvek nije dobila nikakvu vrstu pomoći, podrške ili naknade štete, a velika većina nije ni zvanično evidentirana kao žrtva seksualnog nasilja u ratu. Stoga, može se tvrditi da su potrebe ovih žrtava, uglavnom žena, zanemarene u odnosu na druge žrtve rata. To je u

suprotnosti sa međunarodno priznatim pravom na naknadu štete, principom nediskriminacije i pravom na jednak pristup pravdi. U skorije vreme, hrvatska vlada je prepoznala da je rešavanje ovog ozbiljnog problema, koji proističe iz najgorih zločina poznatih čovečanstvu, neophodno kako bi se postigli ciljevi tranzicione pravde u post-konfliktnom društvu. U skladu sa tim, u protekloj godini otvorena je diskusija između naučnih radnika, eksperata i nevladinog sektora kako bi se napravio nacrt zakona koji će se odnositi na žrtve seksualnog nasilja u ratu. Protokol vremena, nepostojanje krivičnih prijava, nedostatak dokaza i sredstava samo su neke od prepreka na koje mora da se obrati pažnja tokom izrade nacrt zakona. Na osnovu predloga eksperata, hrvatsko Ministarstvo ratnih veterana je sačinilo nacrt zakona koji se trenutno nalazi na javnoj raspravi. Fokus ovog rada biće na analizi predloženog nacrt zakona kako bi se uporedio predlog eksperata i zvanični predlog zakona od strane Ministarstva ratnih veterana. Sve to u cilju da se utvrde najadekvatniji mehanizmi prepoznavanja statusa žrtve i obezbeđivanja adekvatnog i efikasnog mehanizma naknade štete za žrtve seksualnog nasilja u ratu. Rad će biti zasnovan ne samo na komparativnoj analizi modela i međunarodnim standardima, već i na empirijskim istraživanjima koja imaju za cilj identifikaciju stvarnih žrtava i njihovih potreba u hrvatskom društvu. Štaviše, najvažniji predloženi članovi nacrt zakona biće detaljno analizirani kako bi se uvidelo da li ispunjavaju zahteve i potrebe žrtava i da li prate restorativni diskurs.

Plenarna sesija 3: Nove perspektive u viktimološkoj teoriji i praksi

Primenjena viktimologija - profesionalna praksa viktimologije

Prof. dr Natti Ronel

Odsek za kriminologiju, Bar-Ilan Univerzitet, Izrael

Koncept *primenjene viktimologije* je novina u viktimologiji, koja se prvi put prezentuje na naučnoj konferenciji. Iako je viktimologija nastala iz prakse (advokatske), ona je spremno prihvaćena od strane akademske javnosti, koja je postavila njenu teorijsku i istraživačku osnovu i postala je pretežno teorijska nauka. Kao teorijsko polje proučavanja, mnogo puta je poistovećivana sa kriminologijom i prikazivana kao pod-polje kriminologije, međutim, njena interdisciplinarnost je takođe priznata. Vremenom, viktimologija je razvijena kao suštinsko polje znanja koje je interdisciplinarno po prirodi ali isto tako čini celinu koja je veća od njenih različitih delova. Kao nezavisno polje znanja, viktimologija ima jedinstveni uvid u različite, međusobno povezane prakse, koje imaju za cilj pomoć, olakšavanje položaja, poboljšanje i izlečenje žrtava različitih oblika povređivanja. Razvoj viktimologije kao polja humanističkih nauka kreirao je narastajući jaz između čisto akademske nauke i teoretisanja u viktimologiji, s jedne, i različitih intervencija u praksi, koje su povezane sa žrtvama različitih kategorija, službama za žrtve, lobiranjima za žrtve i tome slično. Viktimolozi su oni naučni radnici koji proučavaju, podučavaju ili pišu o viktimologiji. Praktičari, koji zaista rade u domenu viktimologije, pripadaju različitim profesijama, na primer, kriminolozi, psiholozi, advokati, medicinske sestre i slično. Dok ove različite profesije obezbeđuju praksu, oni jedinstveno znanje viktimologije moraju da stiču iskustvom i radom na terenu. Različite profesije zaista uče određene aspekte viktimologije, ali su ta znanja ograničena u svom obimu i primenljivosti. Ovo je posebno uznemirujuće ako se na umu ima činjenica da se znanje različitih profesionalaca koje stiču praktičnim radom zapravo zasniva na radu sa populacijom koja je pretrpela povrede i koja većinom zaslužuje humanu profesionalnu praksu što podrazumeva adekvatan uvid u viktimologiju. Stoga, kreiranje *Primenjene viktimologije* predstavlja prirodni razvoj viktimologije, koji će pomoći da viktimologija dospe u prve redove humanističkih profesija. Sa svojom jakom teorijskom osnovom i sa novim primenjenim pravcem, viktimologija postaje bolja celina, koja može da poboljša usluge namenjene onima koji su pretrpeli štetu ili su žrtve zloupotrebe moći.

Primenjena viktinologija - nova profesija za stare potrebe

Dr Moshe Bensimon

Odsek za kriminologiju, Bar-Ilan Univerzitet, Israel

Iako različite profesije primenjuju praktična znanja u radu sa žrtvama zlostavljanja, nasilja, terora, zanemarivanja i tako dalje, tipično, jedinstveno znanje potrebno za adekvatnu intervenciju se obično stiče nakon godina iskustva i prakse. Ponekad ova situacija dovodi do neizbežnih grešaka, koje možda proizilaze iz nedostatka znanja, previše zaštitničkog ili paternalističkog ponašanja. U Izraelu, iskustva sa početnicima psiholozima, socijalnim radnicima i drugim pružaocima pomoći ukazuju na neadekvatnu obuku za odnos prema različitim kategorijama žrtava: žrtvama nasilja u partnerskim vezama, žrtvama seksualnih napada, žrtvama terora i slično. Prateći Ronelov rad koji poziva na definisanje novog polja prakse pod imenom *Primenjena viktinologija*, i koji ističe potrebu za kreiranjem akademskih studija sa praktičnim radom pod supervizijom, ovaj rad daje detalje master studija iz *Primenjene viktinologije*. Ovaj program će, uprkos povezanosti sa različitim oblastima kao što su kriminologija, pravo, psihologija, sociologija i restorativna pravda, imati sopstvenu specijalnost. Ove akademske studije uključuju i praktičan rad pod supervizijom, koji bi trebalo da omogućí ovladavanje tehnikama i sticanje veština sa kojima će nove generacije biti osposobljene za pružanje pomoći brojnim kategorijama žrtava. Sertifikovani Primenjeni viktinolog će stoga imati veštine neophodne za tretman, rehabilitaciju i oporavak žrtava, široko znanje o psihološkom tretmanu, mogućnost da daje savete o pravnim aspektima, mogućnostima restorativne pravde i medijacije u okviru krivičnog postupka, kao i različita teorijska znanja. Na kraju, rad daje kratak prikaz različitih kurseva, koji su uključeni u ovaj program.

Mogućnosti primene restorativne pravde u slučajevima nasilja u porodici iz perspektive pozitivne viktinologije

Dr Nadia Wager

Odsek za psihologiju, Bedfordshire Univerzitet, Velika Britanija

Cilj ovog rada je razmatranje mogućnosti primene porodičnih konferencija, kao oblika restorativne pravde, na slučajeve nasilja u porodici. Diskusija se zasniva na postavkama pozitivne viktinologije. Diskusija je ograničena na slučajeve partnerskog nasilja (uključujući partnersko nasilje aktuelnih i bivših partnera) učinjenog od strane osoba muškog pola prema osobama ženskog pola. Obrazloženje za usvajanje pristupa pozitivne viktinologije proizilazi iz nezadovoljstva postojećim konceptualizacijama viktimizacije, koje proizilaze iz tradicionalne viktinologije i kliničke psihologije. Takve perspektive se u diskusijama o žrtvama rodno baziranog nasilja često koriste za patologizaciju, infantilizaciju i stigmatizaciju žena u periodu nakon iskustva viktimizacije. U krajnjem, ovakva situacija je rezultovala medikalizacijom i psihijatrizacijom žena žrtava, što dalje vodi diskreditovanju i odbacivanju njihovog samoinicijativnog izlječenja i potreba i želja za postizanjem pravde. Kao alternativa, pozitivna viktinologija ima potencijala ne samo da omogućí da se čuje glas žrtava, već i da prikaže više uravnoteženu sliku preživljavanja. Posebno, usvajanje restorativnog pristupa zasnovanog na jačanju znači da kvaliteti, kao što je posvećenost vezi, mogu biti shvaćeni kao sredstva koja imaju potencijal da promovišu pozitivnu promenu pre nego kao psihološka odstupanja koja proizilaze iz osećaja zarobljenosti i bespomoćnosti.

Rad počinje navođenjem principa pozitivne viktinologije i diskutuje moguću sinergiju sa restorativnom pravdom, pre nego što se pređe na pitanje da li postojeće inicijative za politiku prema

nasilju u porodici odgovaraju svojoj svrsi, kao i na razmatranje da li je došlo vreme za radikalne promene mišljenja. Trenutno, većina inicijativa u Ujedinjenom Kraljevstvu se fokusira na pomaganje ženama da izađu iz nasilnih veza i na krivično gonjenje učinilaca. Stoga će u radu biti ispitivana mera do koje se takva politika i praksa poklapaju sa željama i potrebama žena žrtava nasilja u porodici, pre nego što se pređe na ispitivanje istinitosti sledećih pretpostavki: da će izlazak iz nasilne veze i gonjenje učinioca neizostavno poboljšati bezbednost žrtve i odvratiti učinioca od ponovnog činjenja takvih dela; i očigledna želja za ostajanjem u vezi u kojoj je preživela epizode nasilja obavezno štetiti blagostanju žene. Na kraju, rad istražuje potencijal koji restorativna pravda može imati u omogućavanju parovima koji su preživeli ili počinili nasilje u vezi da krenu napred zajedno u ispunjujuću vezu bez nasilja.

Dvostruke žrtve: veza između nasilja nad ženama i pristupa italijanskih medija ovoj problematici

Fabio Amendolara

“La Gazzetta del Mezzogiorno”, Italija

U ovom radu će se ukazati na način na koji italijanska štampa izveštava o slučajevima nasilja nad ženama i uticaju takvog izveštavanja na kreiranje slike u javnosti i, posledično, na sekundarnu viktimizaciju žena. Veoma često žene žrtve nasilja prolaze kroz još jedan oblik viktimizacije: način na koji novinari izveštavaju o zločinu koji su pretrpele. Određene vrste novina imaju tendenciju da opisuju ženu žrtvu nasilja prepričavanjem detalja iz njenog privatnog i intimnog života, što ni na koji način ne doprinosi utvrđivanju istine o samom nasilju koje je pretrpela, ali utiče na privatnost žene. Takve informacije utiču na mišljenja ljudi, tako da žena žrtva nasilja postaje dvostruka žrtva: tokom samog kriminalnog čina i prema mišljenju ljudi. Žene su često dvostruko viktimizirane i zbog stereotipa i kulturološkog nasleđa koje stavlja ženu u podređenu ulogu.

Cilj ovog rada je da se ukaže na potrebu za odgovarajućom obukom koju bi novinari morali da prođu kako bi mogli da izveštavaju o slučajevima nasilja nad ženama na adekvatan način. Italijanski novinari su usvojili etičke principe za adekvatno odnošenje prema osetljivoj problematici kada su u pitanju deca i ranjive kategorije. Verujem da je došao trenutak za definisanje etičkog kodeksa, neke vrste priručnika, koji objašnjava novinarima na koji način da se bave izveštavanjem kada su u pitanju žene žrtve nasilja. Glavne teme kojima se bavi ovaj rad su: kako stereotipi utiču na način izveštavanja novinara; kako priče onih koji sprovode istrage utiču na novinske članke; saveti kako da se pripremi etički kodeks koji bi usmeravao rad novinara sa ženama žrtvama nasilja: pravilna terminologija, o kojim detaljima da izveštavaju a koje da izostavljaju, koje mere zaštite žrtve da preduzmu; i slučajevi u italijanskoj istoriji i moderni primeri načina na koji štampa utiče na mišljenja građana o nasilju nad ženama.

Plenarna sesija 4: Žrtve organizovanog kriminaliteta i rata i njihova zaštita

Geopolitika transnacionalnog organizovanog kriminala i viktimizacija

Dr Uglješa Zvekić

Bivši Ambasador Republike Srbije pri Ujedinjenim Nacijama i drugim međunarodnim organizacijama u Ženevi, Predsednik Generalne Skupštine Svetske organizacije za intelektualnu svojinu (WIPO) i predsedavajući Ekonomske Komisije UN za Evropu (UNECE) od 2011. do 2013. godine, naučni savetnik i gostujući profesor

Tokovi ilegalnih dobara i usluga posredstvom transnacionalnog organizovanog kriminala vode iz Afrike, Južne Amerike i Azije ka kriminalnim tržištima Evrope i Severne Amerike. Viktimizacija vezana

za transnacionani organizovani kriminal pokazuje iste karakteristike ali je ograničena na droge, trgovinu ljudima i krijumčarenje migranata. Žrtve raketiranja se nalaze u situacijama teritorijalne kontrole od strane organizovanog kriminala kao što je slučaj sa italijanskim mafijama ili sa etničkim migrantskim zajednicama (npr. albanska mafija). Međunarodni odgovori kroz OUN Konvenciju o transnacionalnom organizovanom kriminalu, OUN Konvenciju protiv korupcije i Konvenciju o drogama stavljaju u prvi plan učiniocima, a na veoma ograničen način i žrtve transnacionalnog organizovanog kriminala. Nedavni procesi legalizacije prostitucije i upotrebe droga otvaraju pitanja vezana za legitimizaciju transnacionalnog organizovanog kriminala što jeste strategija organizovanog kriminala.

Žrtve i tranziciona pravda

Prof. dr Sam Garkawe

Pravni fakultet, Southern Cross Univerzitet, Novi Južni Vels, Australija

Tranziciona pravda je relativno nova disciplina, koja se još uvek čini posebno značajnom za narode na Balkanu kada su u pitanju posledice nedavnih konflikata u bivšoj Jugoslaviji. Glavni ciljevi ovog rada su davanje uvida u koncept tranzicione pravde i ocena u kojoj meri je sama disciplina orijentisana na žrtve. Kako bi se to postiglo, u radu će biti definisan pojam tranzicione pravde, a zatim će biti preispitani njeni tradicionalni ciljevi sa naglaskom na analizi šta njeni ciljevi treba da budu iz perspektive žrtava. Zatim, govoriće se o osnovnim oblicima tranzicione pravde, uključujući krivična suđenja, komisije za istinu i pomirenje, mere reparacije, institucionalne reforme i inicijative za izgradnju mira. Kroz ovu diskusiju biće dati predlozi načina na koji žrtve mogu da budu bolje tretirane kroz proces tranzicione pravde. Sveukupni zaključak rada je da ni jedan određen mehanizam nije nužno bolji za tranziciona društva niti za žrtve; mehanizmi bi trebalo, a često to i jeste slučaj, da budu korišćeni zajedno. Prema njima se treba odnositi kao prema „kutiji sa alatima“, odnosno, kutiji mogućnosti koje treba da se koriste u zavisnosti od potreba svakog tranzicionog društva i žrtava ponaosob.

Različite kategorije žrtava i nadmetanje za dobijanje statusa žrtve u pričama preživjelih rata u Bosni i Hercegovini

Dr Goran Bašić

Odsek za sociologiju, Lund Univerzitet, Švedska

U ovom radu su analizirana prepričana iskustva 27 osoba koje su preživjele rat u Bosni i Hercegovini. Prvi cilj studije je opisati kako akteri prezentuju socijalni fenomen „viktimizacije“, drugi cilj je analizirati diskurzivne modele koji učestvuju u produkciji pojmova „žrtva“ i „zločinac“. Unutar dinamike koja konstruiše status „žrtve“ i „zločinca“, uočljiva je borba za ulogu žrtve nakon završetka rata. Svi intervjuisani nastoje sebe prikazati kao žrtvu i sa time ujedno umanjiti žrtveni status ostalih kategorija. Razvoj događaja, tokom i posle rata, naveo je da se stanovništvo opisuje na temelju četiri kategorije. Prva se sastoji od onih „koji su ostali“, odnosno, ljudi koji su pre, tokom i posle rata živeli u severozapadnoj Bosni. Druga kategorija se sastoji od „izbeglica“, onih koji su proterani na prostore severozapadne Bosne, iz drugih delova Bosne i Hercegovine, kao i Hrvatske. Treća kategorija se sastoji od „povratnika“, onih koji su tokom rata proterani iz severozapadne Bosne a nakon rata se vratili. Četvrta kategorija je „dijaspora“, oni koji su proterani iz severozapadne Bosne tokom rata, a nakon rata su ostali u novim državama. Borba između „onih koji su ostali“, „izbeglica“, „povratnika“ i „dijaspora“ se odvija na simboličnom nivou. Svi intervjuisani opisuju sebe kao žrtvu ali izgleda da su svi na putu da izgube taj status. Povratnici i dijaspora ga mogu izgubiti zato što su zaradili priznanje okoline i zato što uživaju u boljim ekonomskim uslovima. Oni koji su ostali mogu ga izgubiti zato što se još uvek nalaze pod senkom ratnih zločina. Izbeglice zato što se opisuju kao stranci i uklapaju u ulogu idealnih zločinaca. Ova

situacija može reprodukovati i reprodukovati nadmetanje za dobijanje statusa žrtve, a sa time ponovo probuditi kolektivna razgraničenja koja su se tako jasno i jezivo predstavila tokom rata.

Evakuacija nakon raketnih napada, distress i problemi u ponašanju kod dece iz zajednica južnog Izraela

Prof. dr Mally Shechory-Bitton

Odsek za kriminologiju, Ariel Univerzitet, Izrael

Brojne studije ističu patogeni uticaj terorističkih incidenata i rata na decu i mlade. Međutim, većina njih se fokusira na izolovana traumatska iskustva, dok je uticaj kontinuirane izloženosti terorizmu na mentalno zdravlje retko ispitivan. Izbijanje Druge Intifade (Al-Aqusa Intifada, oktobar 2000. godine) u Izraelu, kao i bujica posledičnih terorističkih napada na izraelske civile i kontinuiranih minobacačkih napada iz Gaze na zajednice u Zapadnom Negevu, praćene neangažovanjem od strane Gaze (unilateralna odluka izraelske vlade doneta 2005. godine da se uklone sva jevrejska naselja i izraelske snage odbrane iz pojasa Gaze) pružile su mogućnost sužavanja jaza u znanju. Studija, čiji nalazi se prezentuju u radu, ispituje povezanost između mesta stanovanja, distressa i evakuacije dece (prosečne starosti 11,3 godina, SD: 1.04), koji prate raketne napade u Sderotu i okolnim zajednicama duž granice Gaze (n= 152). Nalazi ukazuju na osećanje straha i nivo izloženosti kao glavne faktore povezane sa nivoom distressa kod dece, kao i da se deca iz Sderota osećaju izloženijom i trpe više nivoe straha u odnosu na decu iz zajednica duž granice Gaze. Međutim, regresiona analiza je pokazala da treba izdvojiti izveštaje o posttraumatskom distressu među decom od ispitivanja drugih varijabli, uključujući anksioznost, agresivnost i socijalne probleme. Dok posttraumatski simptomi imaju visoku i značajnu povezanost sa strahom od raketnih napada, negativna povezanost je utvrđena tokom perioda mira, što nije slučaj kada su u pitanju anksioznost, agresivnost i socijalni problemi. U suštini, ove tri varijable ne mogu da se objasne izloženošću raketnim napadima. Implikacije istraživačkih nalaza će se diskutovati u teorijskom i praktičnom kontekstu.

TEMATSKE SESIJE

Tematska sesija 1: Rodno bazirano nasilje i femicid

Ubijanje žena zbog optužbi za veštičarenje

Dr Michael Platzer

Akademski savet pri Ujedinjenim nacijama, Beč, Austrija

Ubijanje žena optuženih za vraćanje/veštičarenje je prijavljeno kao važan fenomen u zemljama Afrike, Azije i na Pacifičkim ostrvima. Obrazac uključuje nasilna ubistva, skidanje do gole kože, fizičko sakaćenje, proterivanje, ali takođe i ceremonije egzorcizma koje uključuju javno batinanje i zlostavljanje od strane šamana i seoskih starešina. Tokom srednjeg veka u Evropi, optuživane su uglavnom starije žene, udovice, siromašne, mentalno zaostale kao i žene iz nižih slojeva koje su često bile meta kako bi se preuzela njihova imovina ili kako bi se postigla lična osveta. U Papui Nova Gvineja, žene pod sumnjom na veštičarenje su bacane sa litica, mučene, vučene iza automobila, spaljivane ili sahranjivane žive. Žene rođene van braka, koje nemaju podršku i zaštitu porodice ili rođaka su često žrtve. Ubijanje zbog optužbi za veštičarenje je prijavljeno u Burkini Faso, Gani, Malaviju, Senegal, Južnoj Africi i Tanzaniji. U Gani, „veštice” se nasilno proteruju iz svojih zajednica (dovoljno je da suprug izjavi da su njegova žena i deca „veštice”), a zatim traže utočište u „kampovima za veštice” (postoji šest takvih kampova na severu Gane: Gambaga, Kuku, Gnani, Boyase, Nabuli i Kpatinga). U Indiji, na osnovu optužbi da je žena „dayan” (veštica) ili da se bavi „banamathi” (veštičarenjem), nekada se primenjuje fizičko nasilje kao mehanizam za preuzimanje njihove porodične imovine i kako bi se obezbedilo njihovo ekonomsko potčinjavanje. U Nepal, posebno u regionu južnog Teraia, siromašne žene se vitkimiziraju ovim optužbama. Verovanje u osobu koja može povrediti druge korišćenjem natprirodnih sila je, naravno, mnogo šire rasprostranjeno uključujući i Ameriku i Evropu. U suštini, veoma je malo zakona koji se bave sprečavanjem veštičarenja - s obzirom da je dokazivanje štete veoma teško. Ipak, žene koje su primorane da se bave prostitucijom i deca vojnici koji su primorani da idu u rat preko „vudu” rituala, mogu da pretrpe dugoročne traumatske posledice. Iako neke zemlje imaju zakone protiv veštičarenja, ove „veštice” mogu biti osuđene bez da su nanele zlo ikome (Senegal). Većina slučajeva femicida je van sistema pravosuđa i uključuju element masovnog nasilja. U takvim slučajevima, ono što se dešava nije mnogo drugačije u odnosu na ono što se dešavalo u Evropi i Americi pre samo nekoliko stotina godina.

Žrtve seksualnog nasilja tokom rata u Bosni i Hercegovini

Adnana Mulalić

Akademski savet pri Ujedinjenim nacijama, Beč, Austrija

Tokom rata u Bosni i Hercegovini žene su bile žrtve silovanja, seksualnog ropstva, neželjenih trudnoća, neželjenih abortusa, primene pritvora i drugih oblika kriminaliteta predviđenih domaćim i međunarodnim pravom. Skoro dve decenije po završetku rata, stotine žena još uvek nije u mogućnosti ili nije voljno da se vrati svojim domovima u Republici Srpskoj. One pate od ozbiljnih psihičkih i fizičkih problema, posttraumatskog stresnog poremećaja, anksioznosti, depresije, gubitka samopouzdanja, nesanic, seksualno prenosivih bolesti, hipertenzije i slično. Mnoge od njih nemaju zdravstveno osiguranje što ograničava pristup zdravstvenim uslugama koje su im neophodne. Vlada Bosne i Hercegovine nema program na nacionalnom nivou koji bi pružio pomoć i podršku ženama žrtvama seksualnog nasilja tokom rata.

Ovaj rad daje kratak uvid o ženama žrtvama ovog strašnog zločina. Prvi cilj je podizanje svesti javnosti o dugoročnoj traumi koju su ove žene pretrpele, borbi protiv nekažnjavanja, vraćanju

dostojanstva žrtvama i prikazivanju metoda za pomoć u oporavku. Drugi cilj je upoznavanje sa konceptom naknade štete (kompenzacije) za žrtve kriminaliteta.

Genitalno sakaćenje imigrantkinja u Austriji - praćenje promena u rasprostranjenosti i politici prevencije od 2000. godine

Milica Dimitrijević

Akademski savet pri Ujedinjenim nacijama, Beč, Austrija

Genitalno sakaćenje je povređujuća tradicionalna praksa koja uključuje procedure koje namerno povređuju žene i devojke iz nemedicinskih razloga. Ova opasna tradicija je uobičajena u Severno-istočnoj, Istočnoj i Zapadnoj Africi posebno, ali je takođe rasprostranjena i među migrantkinjama i izbeglicama u mnogim evropskim zemljama. Genitalno sakaćenje je na međunarodnom nivou prepoznato kao kršenje ljudskih prava devojaka i žena, a takođe se smatra i krivičnim delom u svim zemljama Evropske Unije.

Ovaj rad daje kratak pregled promena rasprostranjenosti genitalnog sakaćenja, kao i politike prevencije u Austriji od 2000. godine. Fokusira se na praćenje pojave različitih mehanizama koji podstiču prevenciju i suzbijanje ove povređujuće prakse. Cilj je da se pruži hronološki uvid u promene politike i poboljšanja na planu podizanja svesti kreatora politike, institucija, birokratije i organizacija civilnog društva o prevalenci ove nasilne tradicije među imigrantkinjama u Austriji. Na početku rada daje se pozadina prakse genitalnog sakaćenja kroz davanje detaljnijih informacija o prirodi i povodima ovakve prakse. Nadalje, rad ima za cilj lobiranje za napuštanje ove povređujuće tradicije kroz ohrabivanje i podizanje svesti kako kreatora politike tako i organizacija civilnog društva o njihovim krucijalnim ulogama u promeni sistema vrednosti, normi i ponašanja, koji stoje na putu ukidanju ove prakse, kroz informisanje, obrazovanje i komunikaciju. Na kraju, s obzirom da ne postoje statistički pokazatelji potrebni za unapređivanje postojećih mehanizama i politika koji se odnose na ovu problematiku, ovaj rad predlaže poboljšanja u prikupljanju sistematskih kvalitativnih i kvantitativnih podataka o tražiocima azila iz zemalja u kojima je genitalno sakaćenje deo tradicije.

Nevidljivi femicid

Dr Anna Alvazzi del Frate

Small Arms Survey, Ženeva, Švajcarska

U mnogim jurisdikcijama, rodno osetljiva statistika kriminaliteta je još uvek nedostupna. Prebrojavanje žena žrtava ubistava je praksa koja pomaže u prepoznavanju žrtava, razumevanju okolnosti i konteksta, kao i u prevenciji budućih ubistava. Usled loših praksi evidentiranja, odsustva koncenzusa oko koncepata, nedostatka institucionalnih kapaciteta ili političke volje, podaci o femicidu na međunarodnom nivou su još uvek nejasni i većinom zasnovani na procenama. Ovaj rad je zasnovan na programu *Global Burden of Armed Violence*, sveobuhvatnoj bazi podataka u kojoj se evidentiraju podaci o slučajevima nasilja sa smrtnim ishodom širom sveta i to prema polu, a u nastojanju da se objasne nacionalni, regionalni i globalni trendovi. U ovoj novoj bazi podataka evidentirani su podaci prema polu za period 2007-2012. godina i to za sve države/teritorije u kojima su takvi podaci dostupni (svega oko 100 u svetu). U radu se diskutuje rodna barijera u prikupljanju podataka o nasilju sa smrtnim ishodom, uz osvrt na problematiku vezanu za socijalne norme, etiku, kao i specifična pravila evidentiranja koja utiču na dostupnost relevantnih informacija. Nalazi se odnose na brojne probleme koji okružuju povezanost žena i oružja, uključujući i ulogu koju vatreno oružje ima u različitim aspektima viktimizacije (proganjanje, povrede nanesene vatrenim oružjem, rodno zasnovana ubistva-femicid, samopovređivanje (samoubistvo) i daju se preporuke o poboljšanju znanja o rasprostranjenosti problema i dostupnosti podataka, u cilju uspostavljanja bolje, na dokazima zasnovane politike.

Tematska sesija 2: Pomoć i podrška žrtvama

Iskustva u radu s volonterima kao pružateljima podrške u odjelima za podršku žrtvama i svjedocima

Nikica Hamer-Vidmar

Martina Bajto

Ministarstvo pravosuđa Republike Hrvatske, Republika Hrvatska

Cilj ovog rada je prikazati iskustva angažiranja volontera kao pružatelja podrške u odjelima za podršku žrtvama i svjedocima. Prikazat će se rezultati anketnog istraživanja koje je Ministarstvo pravosuđa provelo među volonterima u svrhu utvrđivanja njihove motivacije, procjene potrebnih osobina za volontiranje, edukacijskih potreba, emocionalnog učinka na volontere koji proizilazi iz rada sa žrtvama, te ocjene kojima su suci i sudski zapisničari ocijenili rad volontera.

Odjeli za podršku žrtvama i svjedocima osnovani na sedam županijskih sudova u Republici Hrvatskoj od osnivanja 2008. godine u svom radu kao pružatelje podrške angažiraju volontere. Mogućnost angažiranja volontera propisana je Zakonom o volonterstvu te Sudskim poslovníkom. Ministarstvo pravosuđa, odnosno Samostalni sektor za podršku žrtvama i svjedocima kao nositelj razvoja sustava podrške žrtvama i svjedocima u Republici Hrvatskoj i koordinator rada odjela ujedno je i provoditelj programa izobrazbe i supervizije službenika za podršku i volontera. Volonteri prolaze detaljan selekcijski postupak. Nakon pohađanja osnovne obuke i praktične pripreme za volontiranje, s volonterima koji zadovolje sve potrebne uvjete sklapaju se ugovori o volontiranju.

Od 2008. do 30.6.2014. godine u sedam odjela za podršku žrtvama i svjedocima, te u dva odjela privremeno osnovana zahvaljujući suradnji s organizacijama civilnog društva volontiralo je 366 volontera. Od toga je trenutno aktivno 115 volontera. Volonteri su ukupno odradili 11706 sati (odnosno 13337 sati s probnim radom). U odjelima za podršku angažiraju se uglavnom studenti 4. i 5. godine studija humanističkih znanosti i to studenti psihologije, prava, socijalnog rada, sociologije i edukacijsko-rehabilitacijskog studija, te u manjem broju osobe starije životne dobi.

U anketnom istraživanju koje je provedeno 2010. i 2014. godine sudjelovalo je 105 volontera, od čega 20% muškaraca i 80% žena. Podaci su obrađeni statističkim programom SPSS 8.0, a rezultati su prikazani deskriptivnom statistikom. Zahvaljujući iskustvima u radu s volonterima kao i rezultatima provedene ankete doraden je selekcijski i edukacijski proces volontera, te su mijenjane procedure u radu s volonterima u svrhu zaštite samih volontera, ali i organizacije za koju volontiraju. Angažiranje volontera u pravosudnom sustavu smatramo velikim korakom na polju suradnje pravosuđa i zajednice. Davanjem prilike mladim ljudima da svojim znanjem, empatijom i solidarnošću pomažu svojim sugrađanima postiže se višestruka dobrobit, kako za osobe koje kao žrtve i svjedoci imaju potrebu za pomoći i podrškom, tako i za mlade osobe koje zahvaljujući iskustvu i znanjima koja su stekli volontiranjem postaju kvalitetniji profesionalci.

Ka pravosuđu po meri deteta u Srbiji - zaštita dece žrtava u krivičnim postupcima iz ugla prakse

Dr Ivana Stevanović

Centar za prava deteta, Srbija

Centar za prava deteta, u partnerstvu sa UNICEF-om, Pravosudnom akademijom i Republičkim zavodom za socijalnu zaštitu, u periodu od jula 2013. do oktobara 2014. godine, realizovao je projekat: „Ka pravosuđu po meri deteta”. U cilju doprinosa razvoju pravosuđa po meri deteta kao važnom koraku

ka ostvarivanju, unapređenju i zaštiti prava deteta u Republici Srbiji sprovedeno je sveobuhvatno istraživanje poštovanja i ostvarivanja prava deteta na participaciju i najbolji interes u građanskim i krivičnim sudskim postupcima. S tim u vezi formulisane su i preporuke za unapređenje sudske prakse sa namerom da se obezbedi donošenje odluka u najboljem interesu deteta, a uz puno poštovanje prava deteta na participaciju u pomenutim sudskim postupcima.

Predmet ovog rada je prikaz rezultata dela ovog sveobuhvatnog istraživanja, koji se odnose na ostvarivanje i zaštitu prava deteta na participaciju i poštovanje njegovog najboljeg interesa u krivičnom postupku kada se ono pojavljuje kao žrtva (oštećeni) ili se saslušava kao svedok krivičnog dela iz ugla tužilaca i sudija, koji neposredno primenjuju za to posebno kreirane krivičnoprocesne norme. Radi što potpunijeg uvida u aktuelnu sudsku praksu, a posebno imajući u vidu primenu pojedinih odredbi novog *Zakonika o krivičnom postupku*, sačinjeni su upitnici namenjeni sudijama i tužiocima koji postupaju u ovim predmetima (osnovnim i višim) s ciljem sagledavanja stanja u praksi u ovoj oblasti i ukazivanjem na moguće korake u pravcu njegovog unapređenja.

U radu su posebno analizirani rezultati istraživanja koji se odnose na poštovanje načela hitnosti, načini na koje tužiocima i sudijama utvrđuju da li je maloletni oštećeni sposoban da svedoči i da iskaz, mestu (prostoru) gde se obavlja saslušanje deteta kada je u postupku svedok/oštećeni, ko maloletnom oštećenom objašnjava kako izgleda postupak i na koji način može da zaštiti svoja prava, odnosno na koji način tužiocima i sudijama u praksi primenjuju odredbe o postavljanju punomoćnika maloletnom oštećenom i kako postupaju u odnosu na postavljeni imovinsko-pravni zahtev kada je oštećeni maloletno lice.

Obavješćavanje žrtava o otpustu počinitelja kaznenih djela s izdržavanja kazne zatvora

Maida Pamuković

Nikica Hamer-Vidmar

Ana Ruševljan

Danijela Ivanović

Martina Bajto

Ministarstvo pravosuđa Republike Hrvatske, Republika Hrvatska

Cilj rada je prikazati postupak obavješćavanja žrtava o otpustu počinitelja koji izdržavaju kazne zatvora zbog kaznenih djela protiv spolne slobode, protiv života i tijela ili kaznenih djela s elementima nasilja temeljem Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o izvršavanju kazne zatvora. Također će se prikazati rezultati istraživanja koje se provodi putem anketnog upitnika kojim se želi evidentirati opseg psihosocijalne podrške koja je dostupna žrtvama kaznenih djela, reakcije žrtava na obavijest o otpustu počinitelja te potrebe žrtava za dodatnom psihosocijalnom podrškom.

Samostalna služba za podršku žrtvama i svjedocima u Ministarstvu pravosuđa provodi poslove strateškog razvoja i unaprjeđivanja sustava podrške, koordinira i nadzire rad Odjela za podršku žrtvama i svjedocima pri sudovima, osigurava informacije o pravima i psihološku podršku svjedocima pozvanim svjedočiti na sudove putem međunarodne pravne pomoći, ujednačava praksu i razvija sustav pravične novčane naknade žrtvama kaznenih djela te naknade za neutemeljena uhićenja i za neopravdane osude. Samostalna služba obavješćava žrtve od 1. veljače 2013. godine na način da kaznionice ili zatvori putem standardiziranog obrasca obavješćavaju Samostalnu službu o datumu otpusta, a radi daljnjeg informiranja žrtve, oštećenika ili njihove obitelji. Žrtve se obavješćavaju telefonskim putem dva tjedna prije otpusta zatvorenika. Tijekom obavješćavanja daju im se osnovne informacije o počinitelju i datumu otpusta i pruža im se emocionalna podrška te im se daju informacije o njihovim pravima. Djeca žrtve obavješćavaju se u suradnji s centrima za socijalnu skrb.

Dosadašnji rezultati istraživanja putem anketnog upitnika pokazuju (što je u skladu i s vrstama kaznenih djela za koja se provodi informiranje žrtava) da su među obaviještenim žrtvama najzastupljenije žrtve kaznenog djela razbojništva, izazivanja prometne nesreće, ubojstva u pokušaju i prijetnje. Istraživanje je pokazalo da je samo 25,5% žrtava primilo psihosocijalnu podršku nakon počinjenog

kaznenog djela, najčešće od strane psihijatra, psihologa i centra za socijalnu skrb. Unatoč činjenici da se informiranje žrtve o otpustu počinitelja može smatrati podsjećanjem na traumatski događaj, žrtve u većini slučajeva pozitivno reagiraju na postojanje službe za podršku u Ministarstvu pravosuđa koja je zadužena osigurati im informaciju na koju imaju pravo, te posreduje u ostvarenju drugih prava i oblika pomoći. Tijekom obavljanja poslova obavještanja žrtava o otpustu počinitelja, kao i do sada provedene analize, uočava se potreba žrtava za nekim oblicima dodatne psihosocijalne podrške, te važnost osiguranja adekvatne pomoći žrtvi od trenutka počinjenja kaznenog djela. U skladu s navedenim, žrtve se upućuju na udruge i institucije koje pružaju psihosocijalnu i pravnu pomoć. Samostalna služba uočava važnost daljnjeg razvoja međuinstitucionalne suradnje u svrhu ostvarivanja pravovremene i sveobuhvatne podrške žrtvama kaznenih djela.

Osobe sa dijagnozom kancera kao žrtve: obrasci viktimizacije, potrebe i podrška

Prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović

Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu

Viktimološko društvo Srbije, Srbija

Predmet rada je analiza obrazaca primarne i sekundarne viktimizacije kojoj su izložene osobe sa dijagnozom kancera, njihovih potreba i adekvatnosti podrške koju dobijaju od svoje najbliže okoline, stručnjaka, državnih ustanova i nevladinih organizacija. Osnovni cilj rada je preispitivanje osnovnih viktimoloških koncepata (primarna viktimizacija, sekundarna viktimizacija, potrebe žrtava, aktivitet v. pasivnost, samopomoć, društvena podrška, posttraumatski poremećaj/rast) iz perspektive iskustava osoba sa dijagnozom kancera. Uz to, iskustva osoba sa dijagnozom kancera biće poređena sa iskustvima žrtava drugih viktimizirajućih događaja (kriminaliteta, rata, prirodnih katastrofa). Na osnovu toga će biti date preporuke u vezi mogućih načina objedinjavanja i razmene iskustava različitih žrtava i pružalaca usluga pomoći, kao i u vezi unapređenja postojećih i razvoja novih mehanizama samopomoći i podrške, baziranih na toj razmeni.

U prvom delu rada biće izloženi rezultati retkih dosadašnjih istraživanja. Nakon toga, biće izloženi rezultati istraživanja iskustava iz Srbije koje je autorka sproveda primenom etnografskog multi metoda. Kvalitativno su analizirani podaci prikupljeni iz različitih izvora: izveštaja i drugih publikacija državnih organa i nevladinih organizacija, publikovanih i na druge načine javno prezentiranih ličnih iskustava žrtava, medijskih priloga, neformalnih razgovora sa žrtvama, kao i iz uvida do kojih je autorka došla neposrednim posmatranjem (sa učestvovanjem).

Tematska sesija 3: Reagovanje u kriznim situacijama: podrška žrtvama poplave

Krizna intervencija kao psihološka pomoć žrtvama katastrofa

Prof. dr Dragana Batić

Fakultet bezbednosti, Skoplje, Republika Makedonija

Katastrofe su traumatski događaji koji su opasni, sveobuhvatni i obično iznenadni. One mogu prouzrokovati teške posledice kao što su gubitak zdravlja, voljenih ljudi ili imovine, što obično dovodi da psihološke krize. Psihološka kriza nastaje kada traumatski događaj nadmaši sposobnost osobe da koristi svoje uobičajene načine suočavanja sa stresom, što rezultira privremenim stanjem anksioznosti i dezorganizacije. Iako se većina žrtava posle katastrofe oporavi sama, one imaju potrebu za povremenom ili redovnom psihološkom pomoći.

Cilj rada je prikaz psihološke prve pomoći posle prirodnih katastrofa koje se dešavaju iznenada i pogađaju veliki broj ljudi istovremeno što obično dovodi do psihološke krize. U kriznoj situaciji reakcija ljudi se uglavnom ocenjuje kao normalna reakcija na nenormalnu situaciju. Prema tome, ako se zna kako ljudi normalno reaguju na kriznu situaciju, tada će se znati i kako se postupa kada su u krizi. Psihološka prva pomoć traži da se uključe profesionalci iz bezbednosnog sektora kao što su policijski službenici, vatrogasci, zatim iz nevladinog sektora. Model podrazumeva edukaciju, pomoć ljudi iz okoline, pristupačnost službi za mentalno zdravlje i kontinuiranu brigu zajednice. Ciljevi krizne intervencije su da smanje intezitet krize, zaštite žrtve od dodatnih stresora, pomognu u mobilizaciji unutrašnje psihološke snage, pomognu bržem i lakšem uspostavljanju nivoa funkcionisanja iz perioda pre krize i spreče ili ublaže buduća neprilagođena ponašanja i emocionalne slomove.

U radu će biti prikazani modeli krizne intervencije, od kojih su značajniji: PIE model („Proximity, Immediacy, Expectancy”, koji se odnosi na blizinu, hitnost i očekivanje) i KFIR prema kome su u krizi uvek prisutne tri karakteristike: nedostatak informacija, usamljenost i osećanje da ne postoji alternativa. U okviru ovih modela nude se tehnike koje treba da se primenjuju u kontaktu sa pojedincima u kriznoj situaciji, a kojima će se doprineti redukciji negativnih reakcija na krizu. U radu se ukazuje na značaj primene krizne intervencije posle prirodnih katastrofa u sprečavanju budućih poremećaja mentalnog zdravlja.

Uloga službi za žrtve u pružanju podrške žrtvama elementarnih nepogoda

Jasmina Nikolić

Viktimološko društvo Srbije, Srbija

Žrtve elementarnih nepogoda imaju specifične potrebe, ali i potrebe koje su iste ili slične potrebama koje imaju druge kategorije žrtava - žrtve krivičnih dela i drugih nepredviđenih dešavanja, na šta je potrebno posebno ukazati. Takođe, u kriznim situacijama nakon elementarnih nepogoda, važno je reagovanje lokalne zajednice, NVO, pripadnika policije, volontera, građana i drugih subjekata. Polazeći od toga, u izlaganju će se predstaviti rad Službe *VDS info i podrška žrtvama* i posebno rad ove službe neposredno posle poplava u Srbiji. Takođe, ukazaće se na specifične potrebe žrtava elementarnih nepogoda i potrebe žrtava uopšte. Daće se pregled uključivanja Službi za žrtve u Evropi i svetu posle velikih prirodnih katastrofa. Kritički će se osvrnuti na organizaciju podrške žrtvama neposredno posle poplava i dati smernice za organizaciju ove pomoći u budućnosti. Pitanja koja bi trebalo da pokrenu diskusiju tokom sesije su: Kako su lokalne zajednice reagovala tokom majskih poplava? Koje su potrebe žrtava elementarnih nepogoda? Kakvu pomoć i podršku su žrtve dobile? Da li još uvek postoji potreba za podrškom? Koje su naučene lekcije i koliko smo spremni za reagovanje u budućim sličnim situacijama?

Psihološka prva pomoć u katastrofama – od teorije do prakse

Mr Ana Vlajković

Fakultet za medije i komunikacije, Univerzitet Singidunum, Srbija

U izlaganju će se govoriti o specifičnom postupku psihološkog rada sa neposrednim žrtvama katastrofa (prirodnih i ljudskim faktorom izazvanih), kao i spasiocima i pomagačima. Osim teorijskih koncepata koji se nalaze u osnovi ove vrste intervencija u krizama autorka će govoriti i o praktičnim implikacijama psihološke prve pomoći, kao i o specifičnim uslovima u kojima se ova vrsta pomoći pružala u Srbiji tokom majskih poplava.

Tematska sesija 4: Žrtve i različiti vidovi viktimizacije

Viktimizacija zaposlenih u zatvoru i poteškoće u njihovom radu

Prof. dr Oliver Bačanović

Dr Nataša Jovanova

Fakultet bezbednosti, Skoplje, Republika Makedonija

Cilj rada je prezentovanje dela rezultata istraživanja: „Položaj zaposlenih u penalnim ustanovama u Makedoniji.“ Istraživanje je sprovedeno od strane projektnog tima Fakulteta za bezbednost u Skoplju u 2012. godini, u šest penitensijarnih ustanova u Republici Makedoniji. Uzorkom je obuhvaćeno 188 ispitanika iz šest sektora u okviru ustanova, među kojima dominiraju ispitanici muškog pola (79,4%) i uzrasta od 31- 50 godina (51,6%). Cilj istraživanja bio je da se sagledaju stavovi zaposlenih u zatvorima povezani sa njihovim zadacima i stanjem u penalnim ustanovama u Republici Makedoniji. Poseban akcent u istraživanju (što je i predmet ovoga rada) je stavljen na obim i oblike viktimizacije zaposlenih u zatvorima od strane osuđenih lica.

U istraživanju je korišćen upitnik koji sadrži više setova pitanja: stresori ili problemi koji proizilaze u vezi sa obavljanjem poslova u zatvorima, kao što su problemi sa uslovima rada, odnosi sa drugim licima koja rade u ustanovi, kao i sa menadžmentom ustanove, odnosi sa osuđenim licima, viktimizacija od strane osuđenih lica (oblici viktimizacije, mesto i vreme kada se najčešće dešava, posledice i neophodna pomoć), upotreba sredstava prinude i razlozi za njihovu upotrebu.

Rezultati istraživanja povezani sa viktimizacijom zaposlenih u zatvorima pokazuju da su oni najčešće žrtve verbalnih i neverbalnih provokacija i mnogo ređe žrtve fizičkog nasilja. Najčešće se ovi verbalni napadi i provokacije doživljavaju u hodnicima i u prostorijama za posete osuđenih lica, između 12 i 18 časova i od strane muških lica uzrasta od 31- 40 godina. Upoređujući odgovore ispitanika iz sektora obezbeđenja i sektora resocijalizacije, može se primetiti da su pripadnici sektora obezbeđenja ukupno više viktimizirani, posebno fizičkim oblicima viktimizacije.

Poseban deo istraživanja odnosi se na probleme ili poteškoće sa kojima se zaposleni u zatvorima suočavaju u toku obavljanja poslova. Osim suočavanja sa stresom, saglasno rezultatima, najčešće navedeni problemi su: niska primanja, prenaseljenost ustanova i nedostatak timskog rada. Kada se uzrast ukrsti sa problemima i poteškoćama sa kojima se zaposleni u zatvorima suočavaju, može se uočiti da mlađi ispitanici (do 30 godina) iskazuju veći stres i probleme na poslu. Ovo pokazuje da je mlađa generacija zaposlenih u zatvorima ili nedovoljno adaptirana na uslove u penitensijarnim ustanovama ili ima drugačija očekivanja od svog posla.

Viktimizacija koruptivnim kaznenim djelima počinjenim od strane policije u Republici Hrvatskoj, s posebnim osvrtom na Grad Zagreb

Dr Hrvoje Mataković

Hrvatska zaklada za znanost, Republika Hrvatska

Prof. dr Irena Cajner Mraović

Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji, Republika Hrvatska

Dražan Vitez

Ministarstvo unutrašnjih poslova, Republika Hrvatska

Vrlo je malo istraživanja koja su se bavila posljedicama koruptivnih kaznenih djela počinjenih od strane policije u Republici Hrvatskoj. Korupcija u policiji nagrizala temeljne vrijednosti demokratskog

poretka a isto narušava spremnost građana na suradnju s policijom, što uzrokuje smanjenje učinkovitosti policije i gubitak povjerenja građana u policiju. Ovo pitanje posebno je značajno u kontekstu rapidnih društvenih promjena koje su se dogodile u svim tranzicijskim zemljama, pogotovo u velikim urbanim sredinama kao što je Grad Zagreb. Cilj rada je komparirati trendove koruptivnog kriminala policijskih službenika na području Grada Zagreba temeljem službenih policijskih statistika, te napraviti uporedbu trendova između Grada Zagreba i cijele Republike Hrvatske. Polazeći od uobičajenih metodoloških limita istraživanja korupcije u policiji, ovo istraživanje uključuje primjenu kvantitativnih i kvalitativnih metoda. Metodama deskriptivne statističke analize analizirati će se podaci o počinjenim kaznenim djelima s elementima korupcije od strane policijskih djelatnika u razdoblju od 2004. do 2013. godine. S obzirom na nedostatan razumijevanje korupcije u policiji kao produkta društvenog konteksta, rezultati istraživanja ukazati će na širi kontekst počinjenih koruptivnih kaznenih djela te na njihove posljedice na širu zajednicu.

Korupcija u zdravstvu: žrtve kriminala belih mantila

Doc. dr Danica Vasiljević- Prodanović

Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu, Srbija

Prema EHCI indeksu za 2013. godinu Srbija je prema kvalitetu zdravstvene zaštite ponovo rangirana na poslednje mesto od 34 evropske države. Jedan od glavnih problema „bolesnog“ zdravstva naše zemlje je korupcija, koja se manifestuje na svim nivoima sistema zdravstvene zaštite. Prema izveštaju Transparency International za 2013. godinu, Srbija je jedna od šest zemalja u kojoj građani percipiraju zdravstvo kao sektor koji je najviše pogođen korupcijom. Postoje različiti oblici koruptivnih ponašanja čije je razmere veoma teško sagledati. Predmet ovog rada je korupcija u zdravstvu, pri čemu ću se fokusirati na neke od oblika korupcije koja se javlja u direktnoj interakciji između lekara i pacijenata. Ovi oblici korupcije, koju uslovno možemo nazvati malom korupcijom, su najčešće obuhvaćeni u okviru krivičnih dela primanja i davanja mita, kao i zloupotrebe službenog položaja. Polazim od pretpostavke da najveći broj zdravstvenih radnika obavlja svoj posao u skladu sa etičkim principima profesije. Postoje, međutim, i oni koji zloupotrebljavaju svoje znanje i položaj u cilju ostvarivanja lične koristi. Lekar može da zahteva skupe analize koje nisu neophodne ili da prepíše neke lekove samo zato što ima materijalnu korist od toga. Lekar (ili posrednik) može direktno da traži novac ili da svojim postupcima navede pacijenta na davanje mita u novcu, poklonu ili nekoj vrsti usluge. Zakonom je propisano da davanje mita predstavlja krivično delo kao i primanje mita. Postavlja se pitanje ko su žrtve kriminala „belih mantila“? Cilj ovog rada je sagledavanje fenomenoloških karakteristika tzv. male korupcije u zdravstvu. U tu svrhu obavila sam eksplorativno istraživanje na kompetentnom uzorku zdravstvenih radnika (koji su bili raspoloženi da govore na ovu osetljivu temu). Istraživanje je obavljeno kvalitativnom metodologijom, primenom tehnike polustrukturisanog intervjua. Intervjui su obavljani sa 12 zdravstvenih radnika iz pet zdravstvenih ustanova na teritoriji Beograda tokom jula 2014. godine. U ovom radu će biti prezentovani rezultati istraživanja. Naredni istraživački korak, u cilju stvaranja jasnije slike o zastupljenosti pojave, bilo bi ispitivanje iskustava građana, kao i njihovih stavova o korupciji u zdravstvu.

Žrtve sportskog nasilja

Prof. dr Zorica Mršević

Institut društvenih nauka, Beograd, Srbija

Predmet rada je analiza mehanizama nastanka, uzroka i tipologija žrtava sportskog nasilja, kao i identifikovanje odgovornih aktera. Cilj rada je da se kroz analizu pojedinih situacija ritualizovanog sportskog nasilja ukaže na činjenicu da pojedinci postaju žrtve ne slučajno i ne usled individualnih akata nepredvidljivog izbijanja agresivnosti, i sigurno ne iz prenaplašene ljubavi prema sportu i klubu za koji se

navija. Do viktimizacije sportskim nasiljem dolazi u sistemu ritualizovanih oblika odnosa i ponašanja vezanog za sport i organizovane navijačke grupe. Cilj rada je dakle, da se ukaže na postojanje ritualnog karaktera tih situacija, jer su rituali vid društveno prihvaćenog oblika ponašanja, koji zadovoljavaju interese mnogih vidljivih i nevidljivih aktera, pa su kao poželjni i korisni, ne samo tolerisani već kao takvi i podržani.

Izlaganje sadrži teme različitih vrsta rituala sportskog nasilja koje rezultiraju izvesnim viktimiziranjem pojedinaca ili grupa. Žrtve ritualnih masovnih tuča policije i navijača na tribinama su pre svega brojni povređeni navijači i policajci, ali i obična publika, gledaoci koji su se našli nevoljno na udaru nasilnih događaja na tribinama. Ritualno sučeljavanje rivaliziranih navijačkih grupa izvan stadiona, dogovorene masovne tuče, organizovanje „vrućeg gostoprimstva“ gostujućim navijačima, ritualno „dokazivanje“ na protivničkoj teritoriji izazivanjem incidenata, takođe rezultiraju brojnim povređenim učesnicima, vandaliziranjem javne i privatne imovine i ugrožavanjem života i opšte bezbednosti. Ritualni unutar navijačke grupe kao što su npr. borba za prestiž i vođstvo, inicijacija novih članova, i sl. su inherentno nasilnog karaktera i kao takvi viktimiziraju poražene, mlađe, slabije, novodošavše. Ritualna teritorijalnost navijačke grupe u i izvan sportskih arena podrazumeva nasilno prisvajanje delova grada ili delova tribina domaćeg stadiona koji se smatraju kontrolisanom teritorijom određene navijačke grupe. To podrazumeva „odbranu teritorije“ svim pa i fizičkim silama, kažnjavanje za pokušaj brisanja „svojih“ grafita, ili druge „povrede“ vazdušnog, asfaltnog ili fasadnog prostora unutar bloka zgrada koji se označava kao teritorija određene navijačke grupe. Do ritualnog ujedinjavanja inače ljuto rivaliziranih navijačkih grupa dolazi u nameri sinergizovanja zajedničkih snaga radi efikasnijeg nasilnog obračuna sa navijačima iz susednih država ili učesnicima parade ponosa. U par poslednjih godina do ujedinjenja organizovanih navijačkih grupa dolazi upravo povodom najava parade ponosa u Beogradu radi nasilnog sprečavanja tog događaja i prebijanja učesnika.

Za argumentovanje navedene hipoteze postojanja ritualnosti sportskog nasilja koje kao takvo, sistematski dovodi u opasnost od viktimiziranja sve veći broj ljudi, koristiće se stručna literatura iz te oblasti, studije i članci, kao i medijski izveštaji, web prezentacije, internet izvori, zakoni i dokumenti društvenih politika. Pomenuti izvori su domaći, regionalni i internacionalni.

Međunarodno i nacionalno shvatanje pojma žrtve

Doc. dr Tatjana Gerginova

Fakultet bezbednosti, Skoplje, Republika Makedonija

Viktimologija je interdisciplinarna nauka o svim vrstama stradanja, a time i žrtava, zatim o uzrocima viktimizacije, okolnostima pod kojim se proces viktimizacije odvija, posledicama viktimizacije i pravima i pravdi za žrtve. U okviru ovog rada biće definisan pojam „žrtva“, pojam „žrtva krivičnog dela“ i pojam „žrtva zloupotrebe moći“ (prema međunarodnim i nacionalnim dokumentima). Dalje u tekstu, biće prikazani faktori, odnosno, rizici viktimizacije i tipovi žrtava. Tip određuje profil žrtve. Zbog toga će biti ukazano i na neke od tipologija utemeljivača viktimologije: tipologija Hans von Hentiga (1948); Mendelsohnova tipologija (1956) prema stepenu krivice same žrtve; tipologija Ezzas Fattaha (1967); klasifikacija žrtava prema Zvonimiru Šeparoviću; kao i klasifikacija žrtava prema zaključcima Komiteta o prevenciji zločina i tretmanu izvršilaca. U zaključku rada iznosi se predlog za obuhvatan pojam žrtve, koji bi se odnosio na sve osobe koje su na bilo koji način pogođene ili ugrožene kriminalitetom, ratom ili drugim oblikom kršenja ljudskih prava, kao i prirodnim katastrofama.

Tematska sesija 5: Razvijanje politika zaštite žrtava i suzbijanja različitih oblika kriminaliteta

Institucionalni seksizam – prepreka efikasnoj zaštiti od nasilja u porodici

Prof. dr Nevena Petrušić

Pravni Fakultet, Univerzitet u Nišu, Srbija

Prof. dr Slobodanka Konstantinović- Vilić

Profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Nišu u penziji, Srbija

Mr Natalija Žunić

Pravni Fakultet, Univerzitet u Nišu, Srbija

Predmet rada je analiza društvenog tretmana žrtava nasilja u porodici i postupanja u institucijama u kontekstu rodnih stereotipa, predrasuda i diskriminatornih stavova duboko ukorenjenih i široko rasprostranjenih među profesionalcima koji rade na sprečavanju i procesuiranju nasilja u porodici. Na značaj rodnog razumevanja fenomena nasilja nad ženama i nasilja u porodici ukazuje se u međunarodnim dokumentima, među kojima poseban značaj ima Istambulska konvencija (2011). Ova Konvencija, pored ostalog, postavlja standard „potpune posvećenosti“ (*due diligence*) u prevenciji, zaštiti, procesuiranju i sankcionisanju akata nasilja prema ženama i nasilja u porodici i definiše indikatore na osnovu kojih se ocenjuje da li je ovaj standard ostvaren. Šire posmatrano, primena standarda „potpune posvećenosti“ podrazumeva i dužnost država da menjaju sociokulturne modele ponašanja i rade na iskorenjivanju tzv. *institucionalnog seksizma*. Seksizam, kao paradigma socijalne nejednakosti polova, predstavlja njen ideološki izraz. Nastao kao proizvod ideologije o dominaciji muškog pola, označava duboko ukorenjen sistem verovanja, stavova i ponašanja profesionalaca u institucijama o tome da se razlike u suštinskim vrednostima ljudi zasnivaju na njihovom polu i polnoj ulozi.

Cilj rada je da prikazemo kako i na koji način manifestni institucionalni seksizam postaje prepreka za delotvorno sprečavanje, procesuiranje i sankcionisanje nasilja u porodici. Objašnjenje i razumevanje tog procesa može doprineti uspostavljanju sistema zaštite koji obezbeđuje pružanje sveobuhvatne, specijalizovane i rodno senzibilisane podrške i pomoći žrtvama nasilja u porodici, što je preduslov za ispunjavanje obaveza koje proizilaze iz standarda „potpune posvećenosti“.

Osnovne teme u izlaganju su: objašnjenje pojma „institucionalni seksizam“ i njegove povezanosti sa ispunjavanjem standarda „potpune posvećenosti“, ukazivanje na važna dokumenta Ujedinjenih nacija koja integrišu standard „potpune posvećenosti“, pregled istraživanja o stavovima pravnih profesionalaca o nasilju u porodici u Srbiji, analiza presude Evropskog suda za ljudska prava u slučaju *Eremija i drugi protiv Moldavije* iz 2013. godine, koja predstavlja važnu prekretnicu u jurisprudenciji Evropskog suda za ljudska prava, s obzirom da je u ovom slučaju sud po prvi put zauzeo stav da je institucionalni seksizam bio suštinski razlog zbog kojeg je izostala adekvatna zaštita od nasilja u porodici. Evropski sud je posebno apostrofirao dužnost država da obezbede delotvornu i efikasnu zaštitu od nasilja u porodici, što uključuje prepoznavanje, demistifikovanje i eliminisanje duboko ukorenjenog seksizma u institucijama sistema.

Problemi povezani sa istraživanjem obima nasilja u porodici u Republici Makedoniji

Prof. dr Stojanka Mirčeva

Fakultet bezbednosti, Univerzitet Sveti Kliment Ohridski – Bitola, Republika Makedonija

Prof. dr Violeta Čačeva

Institut za socijalna, politička i pravna istraživanja, Univerzitet Sveti Kirilo i Metodije, Skoplje, Republika Makedonija

Istraživanja fenomena nasilja u porodici se suočavaju sa nekoliko problema i ograničenja koji imaju direktni uticaj na kvalitet i relevantnost istraživačkih nalaza. Kriminalitet je uvršćen među fenomene za koje se pretpostavlja da su kompleksni i teški za istraživanje. Situacija je ovakva, između ostalog, zbog glavnih karakteristika ponašanja koja konstituišu ovaj socijalni fenomen. Međutim, postoje određene vrste kriminaliteta, gde tip i priroda individualnih ponašanja, kao i postojanje određenih ograničenja, određuju metodologiju istraživanja i utiču na kvalitet i relevantnost istraživačkih nalaza. Nasilje u porodici je među tim vrstama kriminaliteta.

Obim kriminaliteta se obično definiše kao ukupan broj krivičnih dela i drugih prestupa počinjenih u određenom vremenu i prostoru. Prema ovoj definiciji, obim nasilja u porodici sačinjava ukupan broj krivičnih dela i drugih prestupa počinjenih u određeno vreme i na određenom prostoru, bez obzira da li je takvo ponašanje prijavljeno ili ne. Kriminološka teorija primenjuje ovaj pristup u definisanju koncepta „pravog“ kriminaliteta. Pored koncepta „pravog“ kriminaliteta, teorija takođe prepoznaje koncept „podaci na osnovu incidenata“ ili „prividni“ kriminalitet. Koncept „prividnog“ kriminaliteta je definisan kao ukupan broj ponašanja ili incidenata koji su prijavljeni i evidentirani bez obzira da li su to krivična dela u formalnom smislu ili ne.

Rad se fokusira na metodologiju utvrđivanja obima nasilja u porodici, uglavnom metodološka pitanja i ograničenja povezana sa utvrđivanjem incidence nasilja u porodici u zemlji. Preciznije, fokus je na glavnim elementima obima nasilja u porodici - zvaničnoj i tamnoj brojci. Analiza se bavi pitanjima povezanim sa metodologijom utvrđivanja kako zvanične tako i tamne brojke kriminaliteta. Analiza prikazana u ovom radu obuhvata isključivo problematiku povezanu sa istraživanjem obima porodičnog nasilja. Jedini izuzetak je kratak pregled podataka o nasilju u porodici iz policijske statistike. Statistički podaci su prezentovani u cilju ilustracije razlika koje proizilaze iz različitih metodologija primenjenih za prikupljanje podataka o nasilju u porodici od strane različitih državnih organa.

Razvijanje metodologije evidentiranja krivičnih dela učinjenih iz mržnje kao osnove za njihovo suzbijanje

Prof. dr Mirjana Dokmanović

Fakultet za evropske pravno-političke studije, Novi Sad, EDUCONS Univerzitet, Srbija

Prema Izmenama i dopunama Krivičnog zakonika Republike Srbije („Sl. glasnik RS“, br. 121/12), ukoliko je krivično delo učinjeno iz mržnje zbog pripadnosti rasi i veroispovesti, nacionalne ili etničke pripadnosti, pola, seksualne orijentacije ili rodnog identiteta drugog lica, sud tu okolnost treba da ceni kao otežavajuću prilikom odmeravanja kazne (čl. 54a). Ova otežavajuća okolnost uvedena je u cilju suzbijanja rasta nasilja zasnovanog na mržnji, netrpeljivosti i netoleranciji čije su žrtve pripadnice i pripadnici manjinskih i marginalizovanih grupa. Ovim je Republika Srbija pozitivno odgovorila na Preporuku br. 1 Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije koja nalaže državama članicama da se postaraju da nacionalno krivično pravo izričito suprotstavlja rasizmu, ksenofobiji, antisemitizmu i netoleranciji, kao i na zaključke Saveta Evropske unije o borbi protiv zločina mržnje u Evropskoj uniji od decembra 2013. godine.

Merenje efikasnosti uvođenja strožijeg sankcionisanja krivičnih dela motivisanih mržnjom i predrasudama zahteva, između ostalog, unapređenje njihovog evidentiranja, tako da se motiv izvršenja ovih krivičnih dela u potpunosti uzme u obzir tokom istrage, procesuiranja i odmeravanja kazne. Predmet rada je upoznavanje sa preporukama Fundamental Rights Agency u pogledu razvijanja metodologije evidentiranja krivičnih dela učinjenih iz mržnje i primerima dobrih praksi u pojedinim zemljama Evropske unije.

Cilj rada je da se doprinese razvijanju sveobuhvatne i usaglašene metodologije evidentiranja krivičnih dela učinjenih iz mržnje u Republici Srbiji. Borba protiv rasizma, ksenofobije i netolerancije zahteva da se takvi podaci sistematski prikupljaju, razmenjuju i evidentiraju, te da se javnost redovito o sankcijama izrečenim izvršiocima mržnjom motivisanih krivičnih dela informiše. To će doprineti jačanju poruke da država ne toleriše zločine iz mržnje i da će počinioci biti kažnjeni. Pored povećanja vidljivosti ove problematike, ovim će se doprineti priznavanju žrtava zločina iz mržnje i ostvarivanju njihovih prava na zaštitu. Žrtve zločina iz mržnje su viktimizirane upravo zbog nekog svog ličnog svojstva ili pretpostavljenog ličnog svojstva, kao što je nacionalna i etnička pripadnost i seksualna orijentacija, te je stoga neophodno da policija, tužilaštva i sudovi evidentiraju ovu okolnost. U protivnom, pravi motiv izvršenja krivičnog dela ostaje nevidljiv. Ovakva praksa doprinosi ohrabrivanju nasilja nad ranjivim grupama i njihovoj daljoj viktimizaciji. Zakonsku regulativu stoga nužno treba da prate odgovarajuće politike, uključujući evidentiranje, prikupljanje i objavljivanje podataka. Ovo je preduslov i za merenje efikasnosti mehanizama zaštite žrtava zločina iz mržnje i celokupne antidiskriminacione politike, kao i njene redovite revizije i korekcije shodno uočenim potrebama.

Nasilje u porodici i poremećaji ponašanja dece: znanje i pristupi u radu stručnjaka pedagoško-psihološke službe u osnovnim i srednjim školama

Bejan Šaćiri

Milica Popović

Una Radovanović

Viktimološko društvo Srbije, Srbija

Porodica, kao „osnovna ćelija društva“ ima nezamenjivu ulogu u socijalizaciji dece. Jedna od osnovnih funkcija porodice je stvaranje uslova za pozitivan psihički, fizički i socijalni razvoj dece, kao i prenošenje moralnih normi, sistema vrednosti i pravila ponašanja. Samim tim neizbežna je i činjenica da izloženost dece različitim oblicima direktnog i indirektnog nasilja u porodici ostavlja brojne negativne posledice po njihov psihosocijalni razvoj, među kojima su i različiti oblici poremećaja ponašanja, koji se mogu uočiti na veoma ranom uzrastu. Uprkos tome što su brojna istraživanja potvrdila vezu između izloženosti dece direktnim i indirektnim oblicima nasilja u porodici i pojave poremećaja ponašanja kod dece, postoji mali broj istraživanja koja su se bavila načinima na koji se stručnjaci u osnovnim i srednjim školama, kao prvim „karikama u lancu“ koje treba da prepoznaju i preduzmu adekvatne mere u radu sa ovom kategorijom dece, bave ovom problematikom.

Shodno tome, predmet ovog rada su znanja stručnjaka koji rade u pedagoško-psihološkoj službi osnovnih i srednjih škola o nasilju u porodici i poremećajima ponašanja uopšte, kao i njihovi pristupi u radu sa decom koja su izložena različitim oblicima direktnog i/ili indirektnog nasilja u porodici, a koja ispoljavaju poremećaje ponašanja. Cilj ovog istraživanja je dolaženje do podataka o znanju i pristupima u radu stručnjaka pedagoško-psihološke službe u osnovnim i srednjim školama sa ovom kategorijom dece. Glavni deo istraživanja biće usmeren na ispitivanje znanja stručnjaka o rasprostranjenosti, karakteristikama, pojavnim oblicima i posledicama direktnog i indirektnog nasilja nad decom u porodici i poremećajima ponašanja kod dece. U radu će biti prikazani rezultati istraživanja koji se odnose na pristupe koje stručnjaci pomenutih službi koriste u radu sa ovom, posebno osetljivom, kategorijom dece.

Za potrebe ovog istraživanja je konstruisan upitnik koji se sastoji od sledećih grupa pitanja: o karakteristikama nasilja nad decom u porodici; o karakteristikama dece sa poremećajima ponašanja; o

savetodavnim tehnikama kojima se koriste stručni saradnici u radu sa decom (i njihovim roditeljima) koja su izložena nasilju u porodici i ispoljavaju poremećaje ponašanja; kao i pitanja koja se odnose na dosadašnju edukaciju u ovim oblastima i potrebama i željama za edukovanjem u budućnosti.

Tematska sesija 6: Podrška i zaštita žrtava kriminaliteta

Zaštita žrtava kriminaliteta u perspektivi: individualna procena

Helga Ezendam

Ministarstvo bezbednosti i pravde, Holndija

U radu će se analizirati i diskutovati zaštita žrtava kriminaliteta, pri čemu će fokus biti na individualnoj proceni za žrtve, kako je i navedeno u Direktivi EU koja sadrži minimalne standarde za žrtve kriminaliteta. Kako bi se primenila individualna procena sprovedena je studija u cilju utvrđivanja faktora rizika od ponovne viktimizacije. Rezultati ove studije će biti prikazani u odnosu na razvoj instrumenata za individualnu procenu u Holandiji. Pored instrumenta za procenu ranjivosti žrtve za ponovnu viktimizaciju, neophodno je imati i adekvatne mere zaštite na raspolaganju.

Potrebe žrtava kriminaliteta i mere zaštite

Erik Schreijen

Ministarstvo bezbednosti i pravde, Holndija

Ovaj rad će biti u neposrednoj vezi sa radom Helge Ezendam vezano za individualnu procenu za žrtve u kontekstu njihove zaštite, te će se fokusirati na nekoliko pitanja koja se odnose na potrebe i neophodne mere zaštite. Neka od njih su: Koje su potrebe žrtava kriminaliteta kada je u pitanju zaštita? Od čega žrtve treba da budu zaštićene? Koja je moguća uloga države u zaštiti žrtava kriminaliteta, i šta o tome govori Direktiva EU? U interaktivnom okruženju, nastojaće se da se daju odgovori na ova pitanja iz ugla teorije. Uz to, biće dat pregled istraživanja u ovom domenu. Ovaj rad bi trebalo da pokrene diskusiju o iskustvima učesnika vezano za ovu problematiku u njihovim zemljama, a biće dat i pregled holandske politike. S tim u vezi, rad i diskusija na osnovu njega bi trebalo da omogućuje davanje odgovora na pitanja o tome koje su potrebe žrtve za zaštitom; šta država može da uradi kako bi zadovoljila ove potrebe i šta Direktiva EU nalaže da država uradi, i kako ove teorije i mere politike mogu biti prevedene u konkretne mere zaštite žrtava kriminaliteta.

Predlog primene tehnika joge u radu na podršci osobama sa iskustvom nasilja

Bosiljka Janjušević, MA

Doktorandkinja na Alpen-Adria University, Klagenfurt-Wien-Graz

Prof. dr Predrag Nikić

Univerzitet Alfa, Beograd, Srbija

S obzirom da je jedan od propratnih efekata primene tehnika joge promena u mišljenju, ponašanju i emocijama, ona je efikasna u tretmanu stresa, anksioznosti i depresije kod osoba koje su imale iskustvo nasilja. Poremećaji u emocijama i ponašanju na kojima se ne radi u cilju razrešavanja tegoba, povezuju se sa negativnim ishodima u drugim oblastima života kao što su loš uspeh u školi i na poslu, nezadovoljavajući lični odnosi, nezaposlenost, emocionalna zatvorenost, zloupotreba supstanci i samoubistvo. U radu govorimo o primeni tehnika joge u podršci osobama sa iskustvom nasilja. Naučna istraživanja i praksa pokazuju da tehnike joge (telesni položaji, tehnike disanja, relaksacija i meditacija)

daju povoljne rezultate u tretmanu stresa, anksioznosti, depresije i postraumatskog stresnog poremećaja. Tokom iskustva rada sa ženama žrtvama nasilja u porodici, pratili smo kako su se povećavali njihovi kapaciteti za prevazilaženje traume i sticanje veština za povratak aktivnom učešću u zajednici. U radu se bavimo posmatranjem mogućnosti poboljšanja zdravstvenog stanja, raspoloženja, pažnje, mentalnog fokusa, spremnosti za preuzimanje inicijative u rešavanju svakodnevnih izazova i pronalaženje rešenja kod žena koje su u procesu oporavka od iskustva nasilja u porodici.

Tematska sesija 7: Viktimizacija, pravda i zaštita žrtava

Konflikti, viktimizacija i pravda u interkulturalnom kontekstu Srbije

Prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović

Dr Sanja Čopić

Dr Nikola Petrović

Bejan Šaćiri

Viktimološko društvo Srbije

Viktimološko društvo Srbije-VDS jedan je od partnera na realizaciji četvorogodišnjeg istraživačkog projekta *ALTERNATIVE*, koji koordinira Katholieke Universiteit Leuven (Belgija), a koji finansira Evropska unija u okviru Sedmog okvirnog programa Evropske komisije za istraživanja i tehnološki razvoj (FP7). Projekat *ALTERNATIVE* ima za cilj da, uz pomoć empirijskih dokaza iz četiri zemlje u kojima se sprovode akciona istraživanja (Srbija, Austrija, Mađarska i Severna Irska) o načinima bavljenja konfliktima u interkulturalnim kontekstima demokratskih društava, omogući alternativno i produbljeno razumevanje pravde i bezbednosti. U okviru projekta *ALTERNATIVE* VDS sprovodi istraživanje pod nazivom *Podsticanje dijaloga u multietničkom društvu uz osnaživanje žrtava*, koje ima za cilj razvijanje alternativnih modela rešavanja postojećih i prevencije budućih konflikata između pripadnika različitih etničkih grupa u Srbiji, a koji mogu doprineti zatvaranju ciklusa nasilja i povećanju ukupne bezbednosti građana. Tokom 2013. godine VDS je sproveo empirijsko istraživanje sa ciljem da se dođe do saznanja o tome na koji način se ljudi iz multietničkih zajednica u Srbiji bave međuetničkim konfliktima u svakodnevnom životu i da se identifikuju problemi i pozitivna iskustva u njihovom rešavanju. Uz to, nastojalo se da se dođe do saznanja o tome na koji način se tretiraju žrtve, kako građani percipiraju svoju sigurnost, kao i koje je mesto restorativnih pristupa u bavljenju konfliktima i bezbednošću. Istraživanje je sprovedeno u tri multietničke sredine u pograničnim delovima Srbije: Baču i Bačkoj Palanci, Medveđi i Prijepolju. Istraživanje se sastojalo iz kvalitativnog i kvantitativnog dela. U okviru kvalitativnog dela istraživanja, podaci su prikupljeni putem intervjua sa 17 osoba, predstavnika NVO i državnih institucija u navedenim mestima, koji su bili različite nacionalne pripadnosti. Osnov za prikupljanje podataka o viktimizaciji i konfliktima u okviru kvantitativnog dela istraživanja bila je anketa o viktimizaciji, koja je sprovedena na uzorku od 1423 osobe. Nakon kratkog opisa metodologije istraživanja, u radu će biti prezentovani nalazi koji se odnose na konflikte koji su se javljali nakon 1990. godine između pripadnika različitih etničkih grupa u tri multietničke sredine obuhvaćene istraživanjem. Posebna pažnja posvetiće se nalazima koji se odnose na obim i karakteristike viktimizacije ispitanika i njihovo mišljenje o mehanizmima podobnim za postizanje pravde u slučajevima viktimizacije koju su doživeli. U zaključnom delu će se ukazati na potencijal restorativne pravde, posebno imajući u vidu davanje velikog značaja kako formalnim tako i neformalnim restorativnim pristupima od strane ispitanika, što ukazuje na potrebu građana uopšte, a posebno žrtava, da budu aktivno uključeni u proces transformacije konflikata i prevenciju budućih viktimizacija.

Zaštita žrtava nasilja u porodici u Bosni i Hercegovini

Doc. dr Azra Adžajlić-Dedović

Dr Alisabri Šabani

Mr Selma Stočanin-Hrustemović

Mr Tarik Humačkić

Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Univerzitet u Sarajevu, Bosna i Hercegovina

Među društvenim uzročnicima koji utiču na stopu nasilja su oni koji stvaraju prihvatljivu klimu za nasilje. Kampanje nulte tolerancije, koje uključuju lokalne organizacije, društvene skupine, naučne radnike, i vrlo vidljive medijske kampanje s ciljem izazivanja društvenih stavova o nasilju nad ženama od strane svojih intimnih partnera, su dobar primjer napora javnog obrazovanja za promjenu socijalne klime, tišine, toleranciju i uključenje. Ovaj rad predstavlja saznanja o zaštiti žrtava nasilja u porodici u Bosni i Hercegovini. Rad ima za cilj da odgovori na sledeće: kako osigurati siguran smještaj i podršku žena i djece koji doživljavaju nasilje u porodici, bez obzira na rasu, dob, seksualnost, kulturu, duhovna uvjerenja, ili okolnosti; kako osigurati sigurno i poticajno ozračje u izvan institucionalnom i kulturalno osjetljivom okruženju; pružiti informacije, resurse i mogućnosti za sve žene i djecu, te raditi na stvaranju boljeg pristupa uslugama za žene i djecu žrtve nasilja u porodici; kako osigurati sredstva za posebne potrebe djece; kako osigurati trajnu podršku ženama i djeci nakon što napuste uslugu smještaja i pružiti odgovarajuće linkove u relevantnim mrežama zajednice; kakvo je zalaganje za promovisanje zdravog odnosa sa drugim agencijama u zajednici, kao i za poboljšanje statusa žena i jednak pristup mogućnostima unutar društva. Svrha rada ogleda se u isticanju nedostataka kod pružanja pomoći u sprečavanju, smanjivanju i suzbijanju nasilja u porodici.

Ciklus nasilja: iskustvo nasilne viktimizacije u detinjstvu kao put u nasilnu kriminalizaciju u odrasloj dobi

Mr Ljiljana Stevković

Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu, Viktimološko društvo Srbije, Srbija

Iskustvo nasilne viktimizacije u detinjstvu u brojnim svetskim istraživanjima izdvaja se kao značajan prediktor kasnijeg nasilnog ponašanja u odrasloj dobi. Predmet rada je analiza ciklusa nasilja u smislu uticaja viktimizacije u detinjstvu na nasilni kriminalitet odraslih. U skladu sa tim, cilj rada je prikaz rezultata istraživanja autorke o uticaju neposredne i posredne nasilne viktimizacije u porodici i rodne socijalizacije na kasnije nasilno ponašanje kako u okviru porodice, tako i van nje. Istraživanje je realizovano tokom 2010. godine primenom kvantitativne metodologije, na uzorku od 252 osuđenika i osuđenice kazneno-popravnog zavoda za muškarce strogo zatvorenog tipa i kazneno-popravnog zavoda za žene u Požarevcu.

U radu će najpre biti ukazano na osnovne metodološke karakteristike istraživanja. Potom će biti predstavljeni rezultati istraživanja koji potvrđuju osnovne postavke tzv. teorije međugeneracijske transmisije nasilja. Naime, rezultati ukazuju na uticaj indikatora neposredne i posredne nasilne viktimizacije i rodne socijalizacije na vršenje nasilnih krivičnih dela u odrasloj dobi. Na samom kraju autorka će, na osnovu dosadašnjih empirijskih saznanja i rezultata sopstvenog istraživanja, dati preporuke za sprečavanje i ublažavanje porodične nasilne viktimizacije na najranijem uzrastu, i shodno tome, posredno delovanje na prekidanje ciklusa nasilja.

Doprinos Ujedinjenih nacija u Srbiji zaštiti žena žrtava nasilja u porodici i u intimnim partnerskim odnosima: od međunarodnog prava do prakse

Vesna Jarić

Program UN za razvoj (UNDP), Srbija

Rad prikazuje angažman Ujedinjenih nacija u Srbiji na polju prevencije i unapređivanja sistema zaštite žena od nasilja u porodici i u intimnim partnerskim odnosima. Opisan je kontekst u kome Ujedinjene nacije u Srbiji deluju tokom protekle decenije i na koji način su doprinele uspostavljanju institucionalnog pristupa koji prepoznanje vezu između rodne neravnopravnosti i nasilja nad ženama kao manifestacije rodne diskriminacije. Prikazan je doprinos UN agencija u Srbiji horizontalnom i vertikalnom umrežavanju institucija sistema koje iz nadležnosti različitih sektora pružaju usluge žrtvama, s posebnim osvrtom na uspostavljanje multisektorskog pristupa u zaštiti žrtava i na proces institucionalnog prepoznavanja specijalizovanih servisa za žene žrtve nasilja. Oba aspekta stavljena su u kontekst obaveza koje proizilaze iz ratifikacije Istanbulske konvencije.

Trgovina ljudima radi seksualne eksploatacije u Bosni i Hercegovini: pravna zaštita i pomoć žrtvama

Doc. dr Azra Adžajlić-Dedović

Mr Željko Topić

Mr Amila Taljanović

Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Univerzitet u Sarajevu, Bosna i Hercegovina

Ovaj rad analizira međunarodne instrumente i nacionalno zakonodavstvo koje se odnosi na zaštitu od sekundarne viktimizacije žrtava trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini i preporučuje izmjene postojećih propisa. Pored toga, predstavlja neke napore u borbi protiv trgovine ljudima i kreira politike kazni koje bi predstavljale korak ka uspješnoj borbi protiv ove kriminalne pojave. Rad ima za cilj da ispita opseg primjene postojećih rješenja, a govori o izazovima u praktičnoj primjeni. To uključuje niz praktičnih primjera i sudskih slučajeva koji su stavljeni na raspolaganje od strane nacionalnih agencija, nevladinih organizacija i pravnih stručnjaka koji ova pitanja ispituju opširno. U radu se zaključuje s pružanjem praktične smjernice, i formuliranjem politike i zakonodavnih preporuka, prema efikasnom provođenju odredbi. Svrha je da se podigne svijest i obavijeste nadležne vlasti o tome kako spriječiti trgovinu ljudima po kućama u diplomatskim domaćinstvima, kako otkriti zloupotrebe i kako reagovati na eksploatacijske situacije uz zaštitu prava domaćih radnika. Također će se pružiti primjeri iz nacionalne prakse, koji su se pokazali djelotvornim.

Tematska sesija 8: Zaštita dece žrtava

Žrtve vršnjačkog nasilja-percepcija učenika osnovnih škola

Prof. dr Branislava Popović-Ćitić

Marija Marković, MA

Lidija Bukvić

Mario Stanojević

Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu, Srbija

Vršnjačko nasilje, kao oblik ponavljano i namernog agresivnog ponašanja prema vršnjacima u odnosu na koje postoji nesrazmeran odnos moći, predmet je intenzivnog proučavanja naučnika i stručnjaka tokom poslednje decenije. U cilju izvođenja zaključaka o mogućnostima prevencije vršnjačkog nasilja u uslovima školskog okruženja, te planiranja konkretnih preventivnih programa, određen je predmet ovog rada koji se odnosi na analizu percepcije karakteristika žrtava vršnjačkog nasilja, i to iz ugla učenika osnovnih škola.

Za potrebe kvalitativnog ispitivanja učeničkih percepcija žrtve, kao jedne od kategorija socijalnih uloga u vršnjačkom nasilju, kreiran je poseban vodič za fokus-grupne intervjuje koji je primenjen na uzorku od 298 učenika starijih razreda iz 14 beogradskih osnovnih škola. Tokom školske 2013/14 godine, održano je 28 rodno homogenih učesničkih fokus grupa koje su u proseku brojale po 11 učenika. Intervjui su sprovedeni kroz tri vežbe u kojima je, nakon navođenja pojava oblika vršnjačkog nasilja, od učenika traženo da daju svoje mišljenje o nekoliko aspekata ponašanja nasilnika i žrtve. U ovom radu su analizirane isključivo izjave koje se odnose na karakteristike žrtve.

Dobijeni podaci pokazuju da su učenici, u najvećem broju slučajeva, upoznati sa postojanjem različitih oblika vršnjačkog nasilja, ali da u školskom okruženju primarno prepoznaju ponašanja fizičkog i, donekle, verbalnog nasilja. Žrtve vršnjačkog nasilja se, u gotovo svim slučajevima, a posebno među dečacima, percipiraju isključivo kao osobe muškog pola, uobičajeno mlađeg uzrasta od nasilnika, slabije telesne konstitucije i sa vidljivim povredama koje su rezultat ispoljenog nasilja od strane vršnjaka. One su, prema mišljenju učenika, veoma posvećene školi, vredne i odgovorne, postižu odličan školski uspeh i imaju dobre odnose sa nastavnicima, a svoje slobodno vreme, po pravilu, provode u učenju i obavljanju školskih zadataka. U pogledu odnosa sa vršnjacima, žrtve su, sudeći prema izjavama učenika, najčešće odbačene iz vršnjačke grupe i gotovo da nemaju prijatelje. Izuzetno su tihe, povučene, usamljene i često doživljavaju neprijatne emocije tuge i straha od viktimizacije.

Može se zaključiti da percepcija žrtve od strane učenika u velikoj meri odgovara realnoj slici pasivne žrtve vršnjačkog nasilja koja je ustanovljena naučnim istraživanjima. Uzimajući u obzir raspoložive podatke o rasprostranjenosti nasilja među vršnjacima, kao i nalaze o značajnoj ulozi posmatrača u prevenciji i reagovanju na vršnjačko nasilje, opravdano bi bilo, u uslovima školskog okruženja, inicirati programe vršnjačke podrške kojima je moguće, uz aktivno učešće samih učenika u intervencijama savetovanja, medijacije ili sprijateljivanja, uticati na smanjenje viktimizacije vršnjačkim nasiljem i unapređenje vršnjačkog statusa viktimiziranih učenika.

GRETA upitnici kao deo mehanizma za nadgledanje primene Konvencije Saveta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima

Dr Siniša Dostić

Ministarstvo unutrašnjih poslova RS, Uprava za stručno obrazovanje, osposobljavanje, usavršavanje i nauku, Srbija

Saša Gosić

Ministarstvo unutrašnjih poslova RS, Uprava granične policije, Srbija

Grupa eksperata za suzbijanje trgovine ljudima (GRETA) jedno je od najvažnijih međunarodnih stručnih tela u suprotstavljanju trgovini ljudima. Istovremeno, ona je i glavni subjekt u složenom mehanizmu za nadgledanje (monitoring) primene Konvencije Saveta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima, istaknutog međunarodnopravnog akta u ovoj oblasti. Osnovu ovog mehanizma čine GRETA upitnici, izrađeni za potrebe ocenjivanja primene Konvencije u tzv. „prvom“ i „drugom krugu ocenjivanja“. Cilj rada je da se analizira sadržina, mesto i procesni značaj GRETA upitnika, u okviru mehanizma ocenjivanja primene navedene Konvencije, kao i relacije sa žrtvama trgovine ljudima.

Vršnjačka ekologija: uloga društvenog konteksta u objašnjenju viktimizacije

Prof. dr Slađana Đurić

Fakultet bezbednosti, Univerzitet u Beogradu, Srbija

Prof. dr Branislava Popović-Čitić

Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu, Srbija

Predmet rada obuhvata analizu uticaja vršnjačke ekologije na viktimizaciju nasiljem u vršnjačkim grupama. Koncept vršnjačkih ekologija počiva na uverenju da uspostavljene društvene strukture u najvećoj meri organizuju dečje ponašanje. Osnovna jedinica horizontalne strukture jesu vršnjačke grupe u okviru kojih se odvijaju višestruke socijalne relacije i koje jesu najneposredniji kontekst dečjih opažanja i ponašanja. Vertikalna struktura vršnjačkih ekologija vezuje se za dimenziju društvene moći, pri čemu razlike u socijalnim statusima proizvode razlike u uticajima dece na određivanje šta će vršnjaci više ceniti ili podržavati, odnosno obezvređivati ili osuđivati.

Brojni istraživači su pokušali da daju odgovor na pitanje zašto je verovatnije da određena deca, pre nego neka druga, postanu žrtve nasilja od strane svojih vršnjaka, a pristalice modela vršnjačkih ekologija su taj odgovor tražili u području individualnih odlika i ponašanja u vršnjačkoj grupi. Na osnovu pregleda niza istraživanja iz ove oblasti, u radu su izvedeni ključni zaključci koji mogu biti od značaja za planiranje programa prevencije, ali i pružanja podrške žrtvama vršnjačkog nasilja.

Istraživanja koja su se bavila analizom ličnih karakteristika žrtava pokazala su da deca sa niskim samovrednovanjem, nedostatkom prosocijalnih osobina, fizički slaba jesu najčešće mete nasilnika. Dalje, nalazi potvrđuju važenje obrasca po kojem pozitivne relacije sa vršnjacima smanjuju verovatnoću viktimizacije, odnosno pravilnost da je veći broj prijatelja negativno povezan sa viktimizacijom. Iako deca koja nemaju najbolje prijatelje češće postaju žrtve nasilja, nužno je, za stvarnu procenu protektivne funkcije prijatelja, uzeti u obzir ne samo broj prijatelja, već i kvalitet prijateljstva. Ukoliko se viktimizirana deca međusobno udružuju, ona često nemaju karakteristike potrebne za vršenje zaštitne vršnjačke uloge. Osim toga, iako je viktimizacija najčešće posledica neprijateljskih relacija, nema dovoljno empirijskih potvrda za pretpostavku da imanje mnogo neprijatelja nužno prouzrokuje viktimizaciju. Konačno, postoji visoka saglasnost u pogledu nalaza dobijenih primenom sociometrijskog ispitivanja koji ukazuju na činjenicu da su viktimizirana deca na marginama vršnjačke ekologije, pri čemu se verovatnoća viktimizacije povećava kod dece nižeg socijalnog statusa.

Iz sažetog prikaza glavnih istraživačkih nalaza može se uvideti značajan eksplanatorni potencijal koji koncept vršnjačkih ekologija ima u proučavanju viktimizacije. Pristalice koncepta preporučuju da se

u reagovanju na nasilje obrati pažnja ne samo na direktne oblike ispoljavanja nasilja nego i na socijalni kontekst i uloge različitih aktera, pa i na širu sredinu koja pruža podsticaje za nasilje. Na praktičnom planu, preporučuje se unapređivanje modela obostranih prijateljstava, intervencije usmerene na razrešenje sukoba, kao i primena savremenih tehnika proučavanja odnosa među decom (sociometrija, ispitivanje društvenih mreža) koje, sa aspekta pretpostavki ovog modela, na najbolji način mogu da razotkriju stvarne mehanizme socijalizacije u vršnjačkoj sredini.

Maloletnici učesnici u saobraćaju - žrtve neodgovornosti svoje porodice

Dr Dragan Obradović

Viši sud u Valjevu, Srbija

Zakon o bezbednosti saobraćaja sadrži veliki broj odredbi koje se odnose na zaštitu odnosno poboljšanje bezbednosti pojedinih kategorija učesnika u saobraćaju. Predmet ovog rada su najvažnije odredbe koje se odnose na obaveze i odgovornost porodice u vezi sa saobraćajnim obrazovanjem i vaspitanjem kako bi se smanjio broj dece nastradale u saobraćajnim nezgodama.

Cilj rada je da ukažemo na najvažnije novine u zakonodavstvu iz ove oblasti kao i na potrebu daljeg unapređenja pojedinih odredbi u cilju poboljšanja važećih zakonskih rešenja. To je neophodno jer zvanični podaci ukazuju da su ovi propusti izuzetno retko uočeni u praksi od strane organa nadležnih za pokretanje i vođenje krivičnog postupka. Uz to, potrebe za ukazivanje na pomenute propuste su svakodnevno prisutne imajući u vidu zvanične podatke o saobraćajnim nezgodama u Republici Srbiji u kojima su učestvovala deca, odnosno maloletnici bilo kao vozači ili kao žrtve. U tom pogledu, koliko nam je poznato, u potpunosti vlada tamna brojka jer o tome nikada nije vršeno posebno istraživanje. Samim tim propusti na strani porodice dovode do povećanja broja žrtava u saobraćaju – članova njihove porodice.

Osnovne teme obrađene u izlaganju su najvažniji propisi iz krivičnog zakonodavstva i iz oblasti bezbednosti saobraćaja na putevima u Republici Srbiji koji se odnose na ovu materiju. To je od značaja za utvrđivanje postojanja doprinosa na strani porodice za nastanak saobraćajne nezgode i žrtava tih nezgoda u kojima su učestvovali njihovi maloletni članovi, pre svega zbog propusta u saobraćajnom obrazovanju i vaspitanju koje u osnovi potiče iz porodice. Samim tim, to je od značaja za utvrđivanje pitanja da li postoji odgovornost porodice za nastanak saobraćajne nezgode i u čemu se sastoji konkretna odgovornost.

Zaštita maloletnih žrtava vršnjačkog nasilja od sekundarne viktimizacije kroz medije

Vesna Stevanović

Apelacioni sud, Niš, Srbija

Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, koji se primenjuje skoro devet godina, sadrži značajne odredbe koje se odnose na zaštitu maloletnih učinilaca, ali i žrtava krivičnih dela. Posebna pažnja poklanja se poboljšanju položaja maloletnih oštećenih u krivičnom postupku. Predmet ovog rada su najvažnije odredbe koje se odnose na poboljšanje položaja maloletnih oštećenih u krivičnom postupku, koje su ugrađene u Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica. Osim toga, ukazaćemo i na neke odredbe iz ostalih propisa, odnosno oblasti koje se odnose na položaj maloletnika u medijima.

Cilj rada je da se ukaže na novine u zakonodavstvu iz ove oblasti, da se da njihova ocena, ukaže na potrebu daljeg unapređenja pojedinih odredbi u cilju poboljšanja važećih zakonskih rešenja. Takođe, biće reči i o određenim konkretnim praktičnim aspektima medijskih natpisa koji se odnose na maloletnike – žrtve krivičnih dela od strane svojih vršnjaka, odnosno kako se to odražava na njih u sudskim postupcima. To je neophodno jer podaci iz medija, naročito štampanih, ukazuju da se u značajnoj meri krši ne samo odredba o pretpostavci nevinosti u krivičnom postupku, nego da se u dovoljnoj meri ne vodi

računa ni o maloletnim oštećenima u krivičnim postupcima zbog čega su oni dodatno žrtve sekundarne viktimizacije, ne samo od strane izvršilaca krivičnih dela na njihovu štetu nego i od strane medija.

Osnovne teme obrađene u izlaganju su najvažniji propisi Republike Srbije iz krivičnog ali i medijskog zakonodavstva u vezi sa ovom problematikom. Posebno, ukazaćemo na deo medijskih natpisa koji se odnose na maloletne žrtve vršnjačkog nasilja. To je od značaja radi pravilnog odnosa medija prema žrtvama krivičnih dela uopšte, a posebno radi zaštite maloletnih oštećenih - žrtava vršnjačkog nasilja od sekundarne viktimizacije kroz medije.

Tematska sesija 9: Razvijanje antidiskriminacionih politika i zaštita ravnopravnosti

Prevenција rodno zasnovanog nasilja kroz prizmu uspostavljenih institucionalnih tela i mehanizama rodne ravnopravnosti u sistemu odbrane

Mr Tatjana Višacki

Dr Jovanka Šaranović

Potpukovnica mr Svetlana Janković

Institut za strategijska istraživanja, Srbija

Na uključivanje rodne perspektive u sistem odbrane ne obavezuje samo imperativ efikasnijeg sistema već i snažan formalno pravni okvir u koji su uključeni nacionalni zakoni i međunarodni standardi. Nacionalnim akcionim planom za primenu Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija – Žene, mir i bezbednost u Republici Srbiji (2010-2015) predviđeno je formiranje institucionalnih tela i mehanizama u cilju promovisanja, unapređivanja i osiguravanja ravnopravnog učešća žena u sistemu odbrane. Jedan od sedam osnovnih ciljeva definisanih Nacionalnim akcionim planom je i razvoj sistema zaštite žena žrtava nasilja i sistema prevencije nasilja nad ženama, a uspostavljena i potpuno funkcionalna institucionalna tela i mehanizmi preduslov su za realizaciju navedenog.

Nakon četvorogodišnje primene Nacionalnog akcionog plana, u radu se vrši analiza predviđenih i realizovanih aktivnosti na uspostavljanju institucionalnih tela i mehanizama za rodnu ravnopravnost u sistemu odbrane. U Ministarstvu odbrane i Vojsci Srbije, funkcionalna su sva tela (politički savet, multisektorsko koordinaciono telo, nadzorno telo i analitičke grupe ili istraživački timovi) i mehanizmi rodne ravnopravnosti („osobe od poverenja“, savetnik/savetnica za rodnu ravnopravnost ministra/direktora, nezavisni monitoring, rodno odgovorno planiranje, rodno odgovorno vođenje evidencije kadrova, rodno odgovorno budžetiranje), izuzev mehanizma savetnika/ce za rodnu ravnopravnost u civilnim i vojnim misijama.

U radu se zaključuje da se opaža kontinuirani trend uspostavljanja i jačanja ove vrste institucionalnih kapaciteta, koji su, pored normativnih i strateških, jedna od osnovnih pretpostavki neophodnih za puno ostvarenje rodne ravnopravnosti. Posebna pažnja u sistemu odbrane posvećena je osnaživanju mehanizama „osobe od poverenja“ i aktivnostima savetnice za rodnu ravnopravnost ministra odbrane čiji su zadaci primarno usmereni na prevenciju i zaštitu zaposlenih od seksualnog uznemiravanja, eliminisanje rodni stereotipa i sprečavanje diskriminacije zasnovane na polu.

S obzirom da je redovno praćenje i analiziranje rada uspostavljenih tela i mehanizama ključno za planiranje i brižljivo realizovanje aktivnosti usmerenih u pravcu njihovog osnaživanja i efikasnijeg funkcionisanja, smatramo da ovaj rad može da predstavlja svojevrsan doprinos u sagledavanju potencijalnih potreba za redefinisanjem ili proširivanjem definicija institucionalnih tela i mehanizama (prilikom izrade sledećeg Nacionalnog akcionog plana) ali i da posluži kao sistematična potvrda dobre prakse sprovedene u sistemu odbrane.

Jezik invalidnosti kao faktor viktimizacije osoba sa invaliditetom

Dr Filip Mirić

Pravni fakultet, Univerzitet u Nišu, Srbija

Jezik je najmoćnije sredstvo komunikacije. Njime se najbrže prenose misli i osećanja. Zbog toga, način na koji se jedna grupa ljudi označava utiče na njen celokupan društveni status. Odnos prema osobama sa invaliditetom se menjao kroz istoriju. O jeziku invalidnosti u Srbiji objavljeno je svega nekoliko monografija. Tako su od „slepih“, „gluvih“, „vezanih za kolica“, „invalida“, osobe sa invaliditetom postale ljudi „oštećenog vida, sluha, korisnici invalidskih kolica“. Jezik invalidnosti je mnogo više od čisto lingvističkog pitanja. On može biti i faktor viktimizacije osoba sa invaliditetom najviše u medijima, ali i u svakodnevnom govoru. Pogrešno etiketiranje osoba sa invaliditetom kao osoba sa posebnim potrebama, takođe, predstavlja povredu ravnopravnosti, kao poseban kriminološki i krivičnopравни fenomen. Ne postoje posebne potrebe, već samo različiti načini njihovog zadovoljenja. Predmet rada je analiza uticaja etiketiranja osoba sa invaliditetom i jezika invalidnosti na proces viktimizacije osoba sa invaliditetom kod krivičnih dela povrede ravnopravnosti. U radu će, takođe, biti analiziran način etiketiranja osoba sa invaliditetom kroz istoriju, uz navođenje primera loše i dobre novinarske prakse. Posebna pažnja će biti posvećena „bontonu osoba sa invaliditetom“, imajući u vidu istraživanja Udruženja studenata sa invaliditetom iz Beograda i drugih nevladinih organizacija. Cilj rada je da se naučnoj i široj društvenoj zajednici ukaže na značaj koje pitanje etiketiranja ima na ukupan društveni položaj osoba sa invaliditetom. Pravilna upotreba odgovarajućih jezičkih termina svakako doprinosi sprečavanju viktimizacije osoba sa invaliditetom i ostvarenju njihove pune uključenosti u savremene društvene tokove.

Unapređenje edukacije policijskih službenika iz oblasti sprovođenja antidiskriminacionih politika

Biljana Puškar

Centar za osnovnu policijsku obuku, Sremska Kamenica

Emilija Glamočanin

Centar za specijalističku obuku i usavršavanje policije MUP RS, Srbija

Ovaj rad u kratkim crtama navodi aktivnosti Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije usmerenih ka uspostavljanju sveobuhvatnog sistema edukacije, a posledično i unapređenja postupanja policijskih službenika u oblasti sprovođenja antidiskriminacionih politika. Imajući u vidu da je načelo rodne ravnopravnosti i nediskriminacije jedno od temeljnih načela ljudskih prava, MUP u okviru stručnog osposobljavanja i usavršavanja policijskih službenika preduzima aktivnosti u cilju unapređenja znanja i veština izvođača nastave, kao i rada policije u lokalnoj zajednici iz oblasti sprovođenja antidiskriminacionih politika. U radu se prezentuje sistem stručnog osposobljavanja i usavršavanja policijskih službenika, i u okviru toga, aktivnosti usmerene ka realizovanju ciljeva predviđenih Nacionalnim akcionim planom za primenu Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti UN – Žene, mir i bezbednost u Republici Srbiji, među kojima je i edukacija iz oblasti rodne ravnopravnosti. Svrha ovog dela edukacije je podizanje na viši nivo razumevanja materije koja se tiče diskriminacije generalno, sa posebno obrađenom i rodnom diskriminacijom, kao i spremnosti za adekvatno rešavanje pitanja koja proističu iz ovih oblasti.

Deca sa posebnim potrebama u opštini Bujanovac- žrtve diskriminacije

Fejzi Bećiri

Pravni Fakultet, Javni Univerzitet „Kadri Zeka“ u Gnjilanu, Srbija

U gotovo svim državama sveta, bez obzira na stepen ekonomske, socijalne i tehnološke razvijenosti, deca sa posebnim potrebama se susreću sa brojnim problemima koji im otežavaju ili potpuno onemogućavaju svakodnevni život u društvu. Uprkos brojnim zakonskim i podzakonskim aktima koji garantuju prava i slobode svih građana i zabranjuju svaki oblik diskriminacije, pitanje njihove praktične primene kada je u pitanju ova kategorija dece ostaje problematično. Društvena zajednica, škola, pa čak i pijatelji i porodica, često, na različite načine, diskriminišu i stigmatizuju decu sa posebnim potrebama. Brojna istraživanja ukazuju i na visok stepen zlostavljanja i zanemarivanja ove kategorije dece. Poseban oblik diskriminacije se ogleda i u nemogućnosti pristupa različitim objektima i uslugama od značaja za kvalitet života, što sve zajedno vodi ka socijalnoj isključenosti i marginalizaciji dece sa posebnim potrebama.

Predmet rada su problemi sa kojima se deca sa posebnim potrebama u opštini Bujanovac susreću u različitim sferama života (porodici, školi i široj društvenoj sredini). Cilj rada je da se ukaže na različite oblike diskriminacije dece sa posebnim potrebama u opštini Bujanovac, kako od strane uže i šire socijalne sredine, tako i u pogledu mogućnosti ostvarivanja elementarnih prava, kao i na probleme u praktičnoj realizaciji inkluzivnog obrazovanja. Shodno tome, u radu će se govoriti o različitim oblicima diskriminacije sa kojima se deca sa posebnim potrebama u opštini Bujanovac susreću. Posebna pažnja biće posvećena teškoćama sa kojima se ova populacija dece u opštini Bujanovac susreće kada je u pitanju fizičko okruženje (nemogućnost pristupa objektima, nedostupnost usluga socijalne i zdravstvene zaštite), uključivanje u obrazovni sistem, kao i predrasudama i stigmatizaciji sa kojima se suočavaju u svom užem i širem socijalnom okruženju.

Dokazivanje krivičnog dela iznude u svetlu zaštite žrtve

Nikola Vuković

Doktorand na Pravnom fakultetu u Novom Sadu, Srbija

Na početku ukazao bih na tendenciju zakonodavca da novine u krivičnom pravosuđu sprovodi isključivo rekonstrukcijom procesnih pravila, zapostavljajući izvorne kapacitete krivičnog materijalnog prava na terenu logike. Nastojacu da izložim jedno pitanje u kojem materijalno pravo preuzima zadatak da pomogne „mlađem bratu“, čime dokazuje skrivenu procesnu prirodu određenih svojih normi.

Predmet rada biće kratak osvrt na položaj žrtve kod prikupljanja dokaza za krivično delo iznude iz čl. 214. KZ. Dokazivanje iznude neretko je praćeno teškoćama, obzirom da su učinioci posebno oprezni. Postavlja se pitanje, kako dokazati delo, i samim tim zaštititi oštećenog kojem se preti ozbiljnim zlom poput pretnje ubistvom člana porodice, u slučaju kada učinilac delo vrši u odsustvu trećih lica, na nejavnim mestima, bez upućivanja pisanih/elektronskih poruka ili upotrebe drugih sredstava komunikacije. Pitanje dodatno komplikuje činjenica da ne mogu pomoći ni posebne dokazne radnje. Čl. 162./1 tač. 2. ZKP. propisuje katalog krivičnih dela za koja je u opštoj nadležnosti moguća upotreba posebnih dokaznih radnji, i među njima se nalazi iznuda, samo oblik iz stava 4., koji se odnosi na bavljenje iznudom ili izvršenje od strane grupe. Dakle, kada neko pribavi iznudom preko 1.500.000 dinara ili kada se izvršenjem ovog dela bavi organizovana kriminalna grupa, nije moguća upotreba posebnih dokaznih radnji. Nadalje, ispitaćemo dejstvo čl. 132a./4 ZKP (2001), koji je dozvoljavao korišćenje kao dokaza zvučni/video snimak napravljen bez saglasnosti osumnjičenog/okrivljenog, ako se sa istim saglasilo, izričito/prećutno neko drugo lice koje se nalazi na snimku. U novom ZKP, izbrisana je ova odredba.

Cilj rada je nalaženje rešenja za uspešno dokazivanje iznude u situaciji prividne nedovoljnosti dokazne građe, kojim se postiže efikasna zaštita žrtve. Naime, ovde se kao glavni problem javlja transformacija objektivno postojećih saznanja o delu i učiniocu u dokazni materijal koji će biti upotrebljen u postupku. Smatram da je rešenje u skrivenoj procesnoj prirodi krivičnog dela neovlašćeno snimanje i prisluškivanje iz čl. 143./1 KZ, koje zabranjuje posebnim uređajima neovlašćeno snimanje razgovora koji licu nije namenjen. Žrtva, dakle, može da sačini audio zapis svog razgovora sa osumnjičenim, a ovako sačinjen snimak se kasnije može koristiti kao dokaz u postupku. Ne postoji zabrana da neko snimi razgovor sa licem koji je upravo i upućen tom licu, a posebno kada se u tom razgovoru preti ili se prema istom vrši krivično delo. Kao osnovne teme autor označava poteškoće u dokazivanju krivičnog dela iznude, njegovu učestalost, položaj i probleme žrtava i njihovu efikasnu zaštitu.

POSTER PREZENTACIJE

Žrtve terorizma

Branislav Urošević

Viktimološko društvo Srbije

Postoje brojne definicije terorizma, ali je gotovo za sve zajedničko da terorizam karakteriše primoravanje država ili međunarodnih organizacija da nešto učine ili ne učine, uz pomoć nasilnih akata. Cilj ove poster prezentacije je da predstavi opšte karakteristike žrtava terorizma, uz navođenje specifičnosti ljudi koji su viktimizirani ovim oblikom kriminaliteta i da skrene pažnju na žrtve terorizma kojima se, za razliku od učinilaca ovih kriminalnih akata, retko poklanja dovoljno pažnje. Obeležja žrtava terorizma će biti data na osnovu postojeće literature i dostupnih statističkih pokazatelja. S tim u vezi, biće dati statistički podaci o terorizmu i žrtvama terorizma, koji su dostupni na internet stranici organizacije Portal o terorizmu zemalja južne Azije, Ministarstva inostranih poslova SAD i Ministarstva inostranih poslova Velike Britanije. Podaci prikazuju rasprostranjenost žrtava terorizma po državama, odnosno regionima, kao i podele koje žrtve terorizma klasifikuju prema ozbiljnosti posledica koje su pretrpele i prema tome da li su žrtve civili, članovi terorističkih organizacija, ili pripadnici policijskih i vojnih snaga.

Lista izlagača-izlagačica

Adžajlić- Dedović Azra
aadzajlic@fkn.unsa.ba

Alldred Pam
Pam.Alldred@brunel.ac.uk

Alvazzi del frate Anna
anna.alvazzi@smallarmssurvey.org

Amendolara Fabio
f.amendolara@gmail.com

Baćanović Oliver
bacanovicoliver@gmail.com

Bajto Martina
mbajto@pravosudje.hr

Bašić Goran
goran.basic@soc.lu.se

Batić Dragana
dbatic@yahoo.com

Bećiri Fejzi
fejzibeqiri@hotmail.com

Bensimon Moshe
Moshe.Bensimon@biu.ac.il

Bukvić Lidija
lidija_bukvic@yahoo.com

Čačeva Violeta
caceva@ispki.ukim.edu.mk

Cajner-Mraović Irena
icajner@hrstud.hr

Ćopić Sanja
scopic@eunet.rs

Dimitrijević Milica
Milica_dimitrijevic@outlook.com

Dokmanović Mirjana

Dostić Siniša
sinisa.dostic@mup.gov.rs

Đurić Slađana
djuricsladja@gmail.com

Ezendam Helga
h.ezendam@minvenj.nl

Garkawe Sam
sam.garkawe@scu.edu.au

Gerginova Tatjana
tanjagerginova@gmail.com

Glamočanin Emilija
emilija.glamocanin@mup.gov.rs

Gosić Saša
sasa.gosic@mup.gov.rs

Groenhuijsen Marc
m.s.groenhuijsen@tilburguniversity.edu

Grubač Momčilo
grubacm@eunet.rs

Hamer-Vidmar Nikica
nvidmar@pravosudje.hr

Humačkić Tarik
tarik.humackic@ssv.ks.gov.ba

Ivanović Danijela
divanovic@pravosudje.hr

Janjušević Bosiljka
bosiljka.janjusevic@gmail.com

Janković Svetlana
svetlana.jankovic@mod.gov.rs

Jarić Vesna
vesna.jaric@undp.org

Jovanova Nataša
natasa.akademija@yahoo.com

mirad@eunet.rs

Konstantinović-Vilić Slobodanka
boba411@gmail.com

Lauwaert Katrien
katrien.lauwaert@law.kuleuven.be

Marković Marija
marija87markovic@yahoo.com

Mataković Hrvoje
hmatakovic@hrzz.hr

Mirčeva Stojanka
s.mirceva@gmail.com

Mirić Filip
filip.miric@gmail.com

Mršević Zorica
zmrsevic@idn.org.rs

Mulalić Adnana
adamulalic@gmail.com

Nikić Predrag
yogasavezsrbije@gmail.com

Nikolić Jasmina
vdsrbija@gmail.com

Nikolić-Ristanović Vesna
vnikolic@eunet.rs

Obradović Dragan
dr.gaga.obrad@gmail.com

Pamuković Maida
mpamukovic@pravosudje.hr

Petrović Nikola
nicholas.petrovich@gmail.com

Petrušić Nevena
nevena.petrusic@gmail.com

Platzer Michael
michaelkplatzer@yahoo.com

Popović-Ćitić Branislava

Popović Milica
milicap1986@gmail.com

Puškar Biljana
biljana.puskar@copo.edu.rs

Radovanović Una
una.radovanovic@gmail.com

Roksandić-Vidilička Sunčana
suncana.roksandic@pravo.hr

Ronel Natti
roneln@biu.ac.il

Ruševljan Ana
arusevljan@pravosudje.hr

Šabani Alisabri
asabani@fkn.unsa.ba

Šaćiri Bejan
bejansaciri@yahoo.com

Šaranović Jovanka
jovanka.saranovic@mod.gov.rs

Schreijen Erik
e.p.m.schreijen@minvenj.nl

Shechory-Bitton Mally
mally@bezeqint.net

Stanojević Mario
mariofasper@gmail.com

Stevanović Ivana
ivana@cpd.org.rs

Stevanović Vesna
glosarijum@glosarijum.com

Stevković Ljiljana
stevkoviclj@gmail.com

Stočanin-Hrustemović Selma
selma_stocanin@hotmail.com

Taljanović Amila

popovb@eunet.rs

Topić Željko
ztopic@sipa.gov.ba

Urošević Branislav
urosevicbrislav@gmail.com

Vasiljević-Prodanović Danica
vp.danica@gmail.com

Višacki Tatjana
tanja.stetin@gmail.com

Vitez Dražen
drazen.vitez@mup.hr

ataljanovic@fkn.unsa.ba

Vlajković Ana
ana.vlajkovic@fmk.edu.rs

Vukoivć Nikola
nikola5tm@yahoo.com

Wager Nadia
nadia.wager@beds.ac.uk

Žunić Natalija
natalija@prafak.ni.ac.rs

Zvekić Uglješa
uzvekic@hotmail.com